

Lagrådsremiss

Ändrade bestämmelser om arbetstid för vattenverksamhet

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 20 april 2023

Romina Pourmokhtari

Anna Josefsson
(Klimat- och näringslivsdepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I denna lagrådsremiss lämnas lagförslag som syftar till att göra det möjligt att tillåta en arbetstid som överstiger tio år för utförande av arbeten för vattenverksamhet. Bestämmelsen föreslås begränsas till sådana arbeten som utgör ett led i en verksamhet som tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse och av särskilda skäl inte kan slutföras inom tio år.

Om arbetstiden bestäms till mer än tjugo år föreslås det att villkoren för återstående arbeten ska omprövas vart tjugonde år, i syfte att säkerställa att villkoren är aktuella om förändrade förhållanden inträffat eller ytterligare kunskap har tillförts ett mål eller ärende.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2024.

Innehållsförteckning

1	Beslut	3
2	Lagtext	4
2.1	Förslag till lag om ändring i miljöbalken	4
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1408) om ändring i miljöbalken	9
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.....	11
3	Ärendet och dess beredning	12
4	Tiden för arbeten för vattenverksamhet ska kunna överstiga tio år	12
5	Obligatorisk omprövning av återstående arbeten för vattenverksamhet	20
6	Följändringar med anledning av förslagen.....	24
7	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	26
8	Konsekvenser.....	27
8.1	Problemet och vad man vill uppnå	27
8.2	Effekter om förslaget inte kommer till stånd.....	28
8.3	Alternativa lösningar	28
8.4	Konsekvenser för staten	29
8.5	Konsekvenser för kommuner och regioner	30
8.6	Konsekvenser för enskilda och företag	30
8.7	Konsekvenser för miljön	30
8.8	Bedömning av om regleringen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av anslutningen till EU.....	31
9	Författningskommentar	31
9.1	Förslag till lag om ändring i miljöbalken	31
9.2	Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1408) om ändring i miljöbalken	35
9.3	Förslag till ändring i lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.....	36
Bilaga 1	Sammanfattning av promemorian Ändrade bestämmelser om arbetstid för vattenverksamhet.....	38
Bilaga 2	Lagförslagen i promemorian	39
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	48

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i miljöbalken,
2. lag om ändring i lagen (2018:1408) om ändring i miljöbalken,
3. lag om ändring i lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i miljöbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om miljöbalken

dels att 6 kap. 20 §, 16 kap. 13 § och 22 kap. 1 d, 2 a och 25 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 24 kap. 13 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

20 §¹

En specifik miljöbedömning ska göras i fråga om en verksamhet eller åtgärd som ska prövas

1. för ett tillstånd som avses i 7 kap. 28 a §, om det inte rör sig om brådskande åtgärder som är nödvändiga med hänsyn till skyddet mot allvarliga olägenheter för människors hälsa, eller

2. för ett tillstånd som avses i 17 kap., om verksamheten eller åtgärden kan antas medföra en betydande miljöpåverkan.

En specifik miljöbedömning krävs inte för en sådan prövning som avses i 24 kap. 3, 5, 10, 13 eller 14 §.

En specifik miljöbedömning krävs inte för en sådan prövning som avses i 24 kap. 3, 5, 10, 13, 13 a eller 14 §.

16 kap.

13 §²

Överklagbara domar och beslut om tillstånd, godkännande eller dispens enligt denna balk, om upphävande av skydd av områden enligt 7 kap. eller om tillsyn enligt 10 kap. eller i sådana frågor enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken, får överklagas av en ideell förening eller en annan juridisk person som

1. har till huvudsakligt ändamål att tillvarata naturskydds- eller miljöskyddsintressen,

2. inte är vinstdrivande,

3. har bedrivit verksamhet i Sverige under minst tre år, och

4. har minst 100 medlemmar eller på annat sätt visar att verksamheten har allmänhetens stöd.

Rätten att överklaga enligt första stycket gäller även om överklagandet enbart avser ett villkor

Rätten att överklaga enligt första stycket gäller även om överklagandet enbart avser ett villkor

¹ Senaste lydelse 2018:1407.

² Senaste lydelse 2018:1407.

eller en annan bestämmelse i domen eller beslutet och även om domen eller beslutet är resultatet av en prövning enligt 22 kap. 26 §, 24 kap. 2, 3, 5, 7, 10 eller 13 § denna balk eller en prövning enligt 7 kap. 13, 14 eller 16 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Rätten att överklaga enligt första stycket gäller dock inte domar och beslut som rör Försvarmakten, Fortifikationsverket, Förvarets materielverk eller Förvarets radioanstalt.

Den som vill överklaga med stöd av första eller andra stycket ska göra det innan tiden för överklagande har gått ut för parterna och sakägarna.

eller en annan bestämmelse i domen eller beslutet och även om domen eller beslutet är resultatet av en prövning enligt 22 kap. 26 §, 24 kap. 2, 3, 5, 7, 10, 13 eller 13 a § denna balk eller en prövning enligt 7 kap. 13, 14 eller 16 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Rätten att överklaga enligt första stycket gäller dock inte domar och beslut som rör Försvarmakten, Fortifikationsverket, Förvarets materielverk eller Förvarets radioanstalt.

22 kap.

Lydelse enligt 2022:1100

Föreslagen lydelse

1 d §

En ansökan om omprövning eller om tillstånd att ändra en verksamhet ska innehålla en redogörelse för alla tillståndsbestämmelser och villkor som gäller för verksamheten enligt tidigare tillstånd.

Om ansökan avser ett ändringstillstånd enligt 16 kap. 2 a §, ska ansökan också innehålla

1. de uppgifter som behövs för att bedöma om ett sådant ändrings-tillstånd är lämpligt, och

2. en avfallshanteringsplan för utvinningsavfall när en sådan krävs enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 15 kap. 40 §.

Om ansökan avser en om-prövning enligt 24 kap. 13 a § ska den också innehålla en redogörelse för de arbeten som återstår för den tillståndsgivna vattenverksamheten.

2 a §³

Den som har tillstånd, dispens eller godkännande är vid prövning av frågor som avses i 24 kap. 3, 5, 8, 9 och 13 §§ skyldig att tillhandahålla den utredning om verksamheten och övriga förhållanden som behövs för prövningen. Mark- och miljödomstolen får förelägga denne att tillhandahålla den utredning som behövs. Föreläggandet får förenas med vite.

Den som har tillstånd, dispens eller godkännande är vid prövning av frågor som avses i 24 kap. 3, 5, 8, 9, 13 och 13 a §§ skyldig att tillhandahålla den utredning om verksamheten och övriga förhållanden som behövs för prövningen. Mark- och miljödomstolen får förelägga denne att tillhandahålla den utredning som behövs. Föreläggandet får förenas med vite.

25 §⁴

En dom som innebär att tillstånd ges till en verksamhet ska i förekommande fall innehålla bestämmelser om

1. den tid som tillståndet ska gälla,
2. verksamhetens ändamål, läge, omfattning, säkerhet och tekniska utformning i övrigt,
3. tillsyn, besiktning och kontroll såsom utsläppskontroll med angivande av mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod,
4. skyldighet att betala ersättning eller att utföra skadeförebyggande åtgärder samt hur betalningen ska ske,
5. skyldighet att betala avgifter,
6. de villkor om utsläpp, begränsningsvärden och bästa möjliga teknik som
  - a) behövs för att anpassa tillämpningen av sådana föreskrifter om försiktighetsmått som har meddelats med stöd av denna balk, om föreskrifterna medger eller förutsätter en sådan anpassning, eller
  - b) annars behövs för att hindra eller begränsa skadlig påverkan på grund av föroreningar,
7. de villkor som behövs avseende hantering av kemiska produkter i verksamheten, om hanteringen kan medföra olägenheter för den yttre miljön,
8. de villkor som behövs om avfallshantering, återvinning och återanvändning, om hanteringen, återvinningen eller återanvändningen kan medföra olägenheter för den yttre miljön,
9. de villkor som behövs för att verksamheten inte ska medföra någon sådan försämring eller något sådant äventyr som avses i 5 kap. 4 § första stycket,
10. de villkor som behövs med avseende på hushållningen med mark, vatten och andra naturresurser,
11. de villkor som behövs med avseende på avhjälpande av miljöskada och ställande av säkerhet,

³ Senaste lydelse 2018:1407.

⁴ Senaste lydelse 2018:1407.

12. de villkor som behövs för att förebygga allvarliga kemikalieolyckor och begränsa följderna av dem för människors hälsa och miljön,

13. de villkor som i övrigt behövs för att skydda värdefulla natur- och kulturmiljöer eller för att förhindra annan skada på eller olägenhet för omgivningen,

14. den tid inom vilken anspråk i anledning av oförutsedda skador får framställas,

15. den förlust av vatten eller annat som en tillståndshavare enligt 31 kap. 22 och 23 §§ är skyldig att underkasta sig utan ersättning, och

16. rättegångskostnader.

Om tillståndet avser arbeten för vattenverksamhet, ska den tid *inom vilken* arbetena ska vara utförda anges i domen. Denna tid får *vara högst* tio år. I fråga om miljöfarlig verksamhet ska *det i domen* anges den tid *inom vilken* verksamheten ska ha satts igång.

Om tillståndet avser arbeten för vattenverksamhet, ska den tid *som* arbetena ska vara utförda *inom (arbetstid)* anges i domen. Denna tid får *överstiga* tio år *endast om arbetena utgör ett led i en verksamhet som tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse och av särskilda skäl inte kan slutföras inom tio år*. I fråga om miljöfarlig verksamhet ska den tid *som* verksamheten ska ha satts igång *inom (igångsättningstid)* anges *i domen*.

Mark- och miljödomstolen får överlåta åt en tillsynsmyndighet att besluta villkor av mindre betydelse.

Ytterligare bestämmelser om vad en dom i ett mål om vattenverksamhet och vattenanläggningar ska innehålla finns i 7 kap. 6 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

24 kap.

13 a §

En tillståndshavare som har ett tillstånd till vattenverksamhet där arbetstiden enligt 22 kap. 25 § andra stycket har bestämts till en längre tid än tjugo år ska ansöka om omprövning av tillståndet i den del tillståndet avser återstående arbeten för vattenverksamhet.

Ansökan om omprövning ska första gången ha kommit in till tillståndsmyndigheten inom tjugo år från det att tillståndsdomen fått laga kraft. Därefter ska en ansökan om omprövning lämnas in vart tjugonde år till dess att arbetstiden löpt ut.

Vid omprövningen får tillståndsmyndigheten besluta om nya eller strängare villkor eller andra

*bestämmelser efter vad som är
skäligt, så länge vattenverk-
samheten inte avsevärt försvåras.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1408) om ändring i miljöbalken

Härigenom föreskrivs att 22 kap. 25 § miljöbalken i stället för lydelsen enligt lagen (2018:1408) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt 2018:1408

Föreslagen lydelse

22 kap.

25 §

En dom som innebär att tillstånd ges till en verksamhet ska i förekommande fall innehålla bestämmelser om

1. den tid som tillståndet ska gälla,
2. verksamhetens ändamål, läge, omfattning, säkerhet och tekniska utformning i övrigt,
3. tillsyn, besiktning och kontroll såsom utsläppskontroll med angivande av mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod,
4. skyldighet att betala ersättning eller att utföra skadeförebyggande åtgärder samt hur betalningen ska ske,
5. skyldighet att betala avgifter,
6. de villkor om utsläpp, begränsningsvärden och bästa möjliga teknik som

a) behövs för att anpassa tillämpningen av sådana föreskrifter om försiktighetsmått som har meddelats med stöd av denna balk, om föreskrifterna medger eller förutsätter en sådan anpassning, eller

b) annars behövs för att hindra eller begränsa skadlig påverkan på grund av föroreningar,

7. de villkor som behövs avseende hantering av kemiska produkter i verksamheten, om hanteringen kan medföra olägenheter för den yttre miljön,

8. de villkor som behövs om avfallshantering, återvinning och återanvändning, om hanteringen, återvinningen eller återanvändningen kan medföra olägenheter för den yttre miljön,

9. de villkor som behövs för att verksamheten inte ska äventyra möjligheterna att följa en miljökvalitetsnorm som avser vattenmiljön eller försämra vattenmiljön i strid med ett försämringsförbud i en sådan norm,

10. de villkor som behövs med avseende på hushållningen med mark, vatten och andra naturresurser,

11. de villkor som behövs med avseende på avhjälpande av miljöskada och ställande av säkerhet,

12. de villkor som behövs för att förebygga allvarliga kemikalieolyckor och begränsa följderna av dem för människors hälsa och miljön,

13. de villkor som i övrigt behövs för att skydda värdefulla natur- och kulturmiljöer eller för att förhindra annan skada på eller olägenhet för omgivningen,

14. den tid inom vilken anspråk i anledning av oförutsedda skador får framställas, och

15. rättegångskostnader.

Om tillståndet avser arbeten för vattenverksamhet, ska den tid *inom vilken* arbetena ska vara utförda anges i domen. Denna tid får *vara högst* tio år. I fråga om miljöfarlig verksamhet ska *det i domen anges* den tid *inom vilken* verksamheten ska ha satts igång.

Om tillståndet avser arbeten för vattenverksamhet, ska den tid *som* arbetena ska vara utförda *inom (arbetstid)* anges i domen. Denna tid får *överstiga* tio år *endast om arbetena utgör ett led i en verksamhet som tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse och av särskilda skäl inte kan slutföras inom tio år*. I fråga om miljöfarlig verksamhet ska den tid *som* verksamheten ska ha satts igång *inom (igångsättnings tid)* anges i domen.

Mark- och miljödomstolen får överlåta åt en tillsynsmyndighet att besluta villkor av mindre betydelse.

Ytterligare bestämmelser om vad en dom i ett mål om vattenverksamhet och vattenanläggningar ska innehålla finns i 7 kap. 6 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 15 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

15 §¹

På ansökan av länsstyrelse eller den avgiftsskyldige får mark- och miljödomstolen föreskriva den ändring av en bygdeavgift eller en allmän fiskeavgift som kan behövas med hänsyn till erfarenheterna av vattenverksamhetens verkningar eller till bestående hinder att utnyttja verksamheten i den avsedda omfattningen.

Frågan om ändring av en sådan avgift får även tas upp till prövning i samband med en omprövning enligt 24 kap. 5 *eller* 13 § miljöbalken eller enligt 13 eller 14 § detta kapitel.

Frågan om ändring av en sådan avgift får även tas upp till prövning i samband med en omprövning enligt 24 kap. 5, 13 *eller 13 a* § miljöbalken eller enligt 13 eller 14 § detta kapitel.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

¹ Senaste lydelse 2018:1421.

3 Ärendet och dess beredning

Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB) ansökte under 2011 hos Nacka tingsrätt (mark- och miljödomstolen) om tillstånd enligt miljöbalken till slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall från det svenska kärnkraftsprogrammet.

Med anledning av ansökan lämnade mark- och miljödomstolen den 23 januari 2018 ett yttrande till regeringen om tillstånd enligt miljöbalken till anläggningar i ett sammanhängande system för slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall (mål nr M 1333-11). I yttrandet uppmärksammade domstolen regeringen på att gällande regelverk för arbetstid i vatten inte ger utrymme för att bestämma en sådan arbetstid som är aktuell i målet. Domstolen ansåg därför att regeringen borde överväga, innan beslut om tillåtlighet meddelas, om en lagändring behöver genomföras.

Den 27 januari 2022 meddelade regeringen beslut enligt 17 kap. miljöbalken och gav tillåtlighet för anläggningar i ett sammanhängande system för slutförvaring av använt kärnbränsle samt överlämnade ärendet till mark- och miljödomstolen för fortsatt prövning av SKB:s ansökan om tillstånd enligt miljöbalken (M2018/00217, M2017/02796 och M2021/00969). I skälen för beslutet konstaterade regeringen att gällande bestämmelser inte ger utrymme för att bestämma en arbetstid som tillgodoser den tid som behövs för en utbyggnad av anläggningen för grundvattenbortledning samt att regeringen kommer att inleda ett arbete med att se över lagstiftningen i detta avseende.

I promemorian Ändrade bestämmelser om arbetstid för vattenverksamhet, som togs fram i Regeringskansliet, lämnas förslag på lagändringar som gör det möjligt att bestämma en arbetstid som överstiger tio år för utförande av arbeten för vattenverksamhet. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Klimat- och näringslivsdepartementet (KN2023/01183).

4 Tiden för arbeten för vattenverksamhet ska kunna överstiga tio år

Regeringens förslag: Den tid som arbeten för vattenverksamhet ska var utförda inom (arbetstid) ska få överstiga tio år, om arbetena utgör ett led i en verksamhet som tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse och av särskilda skäl inte kan slutföras inom tio år.

Regeringens bedömning: Det bör inte införas nya bestämmelser om när ett anspråk på grund av oförutsedd skada får framställas eller om möjlighet till förnyad reglering av samma skada.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens. I promemorian föreslås även en särreglering av när ett anspråk på grund av oförutsedd skada ska framställas när arbetstiden har bestämts till en längre tid än tio år och en bestämmelse om att ett nytt anspråk på ersättning avseende samma skada får tas upp till prövning om det finns särskilda skäl att pröva saken på nytt.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker förslaget om en ändrad arbetstid och ändrade bestämmelser för framställan och prövning av ett anspråk på grund av oförutsedd skada eller har inga synpunkter på förslagen.

En handfull remissinstanser, däribland *Kammarkollegiet* och *Länsstyrelsen i Uppsala län*, framför ett behov av förtydliganden med anledning av förslaget om en arbetstid som överstiger tio år. Behovet av förtydligande gäller specifikt vad som avses med "ett väsentligt samhällsintresse" och "särskilda skäl". *Sveriges geologiska undersökning* lyfter fram möjligheten att samordna promemorians definition av samhällsnytta med begreppet "samhällsviktiga behov" inom vattenförvaltningen.

Några remissinstanser anser att förslaget om en ändrad arbetstid bör ges en mer generell utformning. *Svea hovrätt (Mark- och miljööverdomstolen)* anser att det bör övervägas om andra verksamheter, t.ex. vissa täkter och dagbrott med grundvattenbortledning, bör kunna ges en längre arbetstid. Även *Sveriges advokatsamfund* anser att möjligheten till förlängning av arbetstiden bör utformas generellt och inte endast avse de verksamheter som tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse. *Göteborgs kommun* framhåller att nuvarande reglering utgör en begränsning även vid planering av sådana projekt som kräver flera myndighetsprövningar och beslutsprocesser inför planerad stadsutveckling.

Sveriges geologiska undersökning anser att en arbetstid som är längre än tio år bör få en borte tidsgräns.

Länsstyrelsen i Uppsala län anser att det bör kunna föreskrivas en igångsättningsperiod för vattenverksamheter i de fall arbetstiden överstiger tio år.

Nacka tingsrätt (mark- och miljödomstolen) ifrågasätter att det i dag inte skulle vara möjligt att framställa anspråk på grund av oförutsedd skada innan arbetstiden har löpt ut. Även *Svensk Kärnbränslehantering AB* och *Sveriges advokatsamfund*, som avstyrker förslaget om när ett anspråk på grund av oförutsedd ska framställas, är av den uppfattningen att det redan i dag går att framställa ett sådant anspråk i ett tidigt skede av arbetstiden. *Svensk Kärnbränslehantering AB* och *Sveriges advokatsamfund* motsätter sig också förslaget om förnyad reglering av samma skada. *Malmö kommun* anser att det är av vikt att en verksamhetsutövare inte ska behöva ersätta oförutsedda skador i större utsträckning än med dagens regelverk.

Skälen för regeringens förslag

Förfarandet vid mark- och miljödomstolarna och behovet av ändrade bestämmelser om arbetstid

I 22 kap. miljöbalken finns bestämmelser om förfarandet vid mark- och miljödomstolar i ansökningsmål. Enligt miljöbalken ska mark- och miljödomstolen i mål om tillstånd till vattenverksamheter bestämma den tid

inom vilken arbetena för vattenverksamheten ska vara utförda, den s.k. arbetstiden, till högst tio år. En sådan reglering har funnits i Sverige under lång tid, sedan 1918 års vattenlag. Det har dock visat sig att vissa omfattande och komplexa verksamheter har behov av att utföra arbeten för vattenverksamhet under en längre tid än tio år. Frågan uppkommer därför om det bör införas en möjlighet för domstolen att i undantagsfall bestämma en arbetstid som överstiger tio år.

Prövningen av vattenverksamhet

För att få bedriva en vattenverksamhet krävs, enligt huvudregeln i miljöbalken, tillstånd av mark- och miljödomstol. Det innebär att vattenverksamheten normalt behöver tillståndsprövas även om den har en förhållandevis liten påverkan på miljön.

Regler om tillståndsplikt för vattenverksamhet har funnits allt sedan en samlad lagstiftning på vattenområdet kom till genom vattenlagen (1918:528), här förkortad ÄVL. Vattenrätten utvecklades sedan genom en ny vattenlag (1983:291), här förkortad VL.

En betydande del av miljöbalkens regler om vattenverksamhet har hämtats från 1983 års vattenlag. Som tidigare gäller att tillstånd krävs för vattenverksamheter om det inte är uppenbart att vare sig allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena. För vissa mindre vattenverksamheter med en begränsad påverkan på omgivningen sker förprövningen efter anmälan till tillsynsmyndigheten.

Prövningen av en vattenverksamhet sker bl.a. med utgångspunkt i de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken. Kapitlet inleds med en allmän bestämmelse om omvänd bevisbörda (2 kap. 1 § miljöbalken). Det betyder att när frågor prövas om tillstånd till en viss verksamhet är det den som har för avsikt att bedriva verksamheten som ska visa att balkens regler följs.

Det nuvarande prövningssystemet har i viktiga delar behållit de tidigare vattenlagarnas drag av exploateringslagstiftning. Det visar sig bl.a. i att man i mål om vattenverksamhet prövar eventuella tvångsrechtsfrågor och frågor om ersättning för skada och intrång samtidigt med tillståndsfrågan. En utgångspunkt i miljöbalken är att det ska ske en samlad prövning av verksamhetens totala miljöpåverkan (prop. 1997/98:45 del 1 s. 168–172). Som en följd av detta innehåller en ansökan om tillstånd många gånger yrkanden om tillstånd till såväl miljöfarlig verksamhet som vattenverksamhet och prövningen av ansökan sker i ett sammanhang i samma mål.

En dom eller ett beslut avseende arbeten för vattenverksamhet ska innehålla uppgift om arbetstid

I ett mål som rör tillstånd till vattenverksamhet ska mark- och miljödomstolen, om tillståndet avser arbeten för vattenverksamhet, ange den tid inom vilken arbetena ska vara utförda (22 kap. 25 § andra stycket miljöbalken). Arbetstiden får bestämmas till högst tio år. Av praxis följer att arbetstiden räknas från lagakraftvunnen dom (Svea hovrätt, Mark- och miljööverdomstolens dom den 5 juli 2021 i mål nr M 5989-19).

Förarbetena till miljöbalken innehåller inte någon motivering till begränsningen av arbetstidens längd eller skälen för att reglera densamma. Av förarbetena till 1983 års vattenlag framgår att en reglering av arbetstidens maximala längd i lagstiftningen inte ansågs nödvändig. I stället skulle arbetstidens längd bestämmas med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall. De ersättningsberättigade sakägarnas rätt ansågs tillgodosedda i tillräcklig mån genom bestämmelserna om att tillståndshavarna måste iaktta vissa tidsfrister i fråga om den ersättning som fastställts (prop. 1981/82:130 s. 542).

Bestämmelser om arbetstidens maximala längd fanns däremot i äldre vattenlagstiftning. Enligt 1918 års vattenlag bestämde vattendomstolen en viss tid inom vilken arbetet skulle vara fullbordat. I regel skulle tiden inte överstiga tio år (11 kap. 63 § ÄVL). Syftet med bestämmelserna verkar ha varit att i domen manifestera rättsförhållandena på platsen för verksamheten, för att de inte skulle glömmas bort av allmänheten (Vattenrätts- och dikningslagskommittéerna, Betänkande med förslag till vattenlag m.m. s. 470). Bestämmandet av arbetstid verkar även ha ansetts motiverat av det allmänna intresset att innehållet i domen så nära som möjligt, i såväl tekniskt som ekonomiskt hänseende, ansluter sig till förhållandena vid byggandet av en vattenanläggning (N. Gärdes promemoria för föredragning i Lagrådet av förslaget till 1918 års vattenlag, vid 2 kap. 22 §).

Arbetstiden går att förlänga

Om en tillståndshavare inte följer de bestämmelser som har meddelats i tillståndsdomen i fråga om arbetstid förfaller tillståndet (24 kap. 2 § första stycket miljöbalken). Enligt andra stycket samma bestämmelse kan tillståndsmyndigheten förlänga arbetstiden med högst tio år, om tillståndshavaren visar att denne har giltigt skäl för dröjsmålet eller att synnerliga olägenheter skulle uppstå om tillståndet förfaller. En ansökan om förlängning ska göras innan den föreskrivna tiden har gått ut.

Bestämelsen om arbetstidens förlängning överfördes i princip oförändrad från 15 kap. 2 § VL vid miljöbalkens införande. Kravet på giltigt skäl för dröjsmål eller att synnerliga olägenheter annars skulle uppstå hade dessförinnan överförts från 2 kap. 22 § ÄVL. Anstånd med arbetets fullbordande kunde beviljas för högst tio år, om giltigt skäl för dröjsmål visades eller synnerligt men uppstod genom arbetets inställande. Enligt förarbetena och vattenrättslig litteratur har svårigheter att få nödvändiga tillstånd eller att få fram arbetsmaskiner eller personal brukat godtas i praxis som giltigt skäl för dröjsmål. Vidare har det ansetts att synnerliga olägenheter i allmänhet kan uppstå om vattenverksamheter har utförts delvis (prop. 1981/82:130 s. 566 och prop. 1997/98:45 del 2 s. 254).

Domstolen ska kunna bestämma en arbetstid som är längre än tio år

För vissa typer av vattenverksamheter kan verksamhetsutövaren redan vid ansökningstillfället förutse att arbetstiden kommer att överstiga tio år. Det är ofta fråga om åtgärder som behöver utföras i etapper. Mot bakgrund av hur bestämmelsen om arbetstid är utformad får dock en längre arbetstid än tio år inte bestämmas av domstolen. Detta innebär att i de fall arbeten behöver utföras under en period som överstiger tio år behöver ett nytt

tillstånd sökas (se bl.a. Nacka tingsrätt, mark- och miljödomstolens dom den 20 december 2018 i mål nr M 467-18). Enligt förarbetena får en arbetstid anses iakttagen om endast obetydliga delar återstår att utföra (prop. 1981/82:30 s. 566).

Bestämmelsen om arbetstid liknar bestämmelsen om igångsättningstid (22 kap. 25 § andra stycket miljöbalken). Syftet med bestämmelsen om igångsättningstid är att ett tillstånd till miljöfarlig verksamhet ska bygga på att bästa möjliga teknik tillämpas. Domstolens prövning ska vara någorlunda aktuell. Om en lång tid förflyter mellan domstolens prövning och den tid då arbetena genomförs är det svårt för domstolen att överblicka de framtida förhållandena. Syftet med igångsättningstiden tycks alltså vara att jämföra med motiven för införandet av arbetstid i 1918 års vattenlag.

Miljöpåverkan från en verksamhet prövas inom ramen för en tillståndsprövning. Det innebär att i de fall en verksamhet förutsätter arbeten som ska utföras under längre tid ska de och deras påverkan på miljön omfattas av prövningen och vid behov regleras med villkor. Det kan vara fråga om större infrastrukturprojekt där vissa delar av arbetet kommer att utföras i nära anslutning till tillståndsprövningen, medan andra arbeten kommer att utföras betydligt senare. Vid t.ex. anläggningar som kräver omfattande arbeten under mark och som därmed kan förutsätta grundvattenbortledning kan det stå klart redan vid tillståndsprövningen att den del som utgör arbeten för vattenverksamhet inte kommer att vara slutförd inom tio år. I de fall projektets omfattning och influensområde samt påverkan på detta är tillräckligt klart och utrett kan visserligen tillstånd till verksamheten ges. Ett sådant tillstånd kan dock inte medge att arbeten för vattenverksamhet pågår under en längre tid än tio år. Det kan leda till att prövningen, i strid mot principen om en sammanhållen prövning, behöver delas upp. För att möjliggöra en sammanhållen prövning bör det därför finnas möjlighet att i undantagsfall bestämma arbetstiden till en längre tid än tio år.

Syftet med såväl dagens reglering av arbetstid som regeringens förslag är att prövningen av de arbeten som behöver utföras som ett led i verksamheten ska vara någorlunda aktuell. Om en lång tid förflyter mellan domstolens prövning och den tid då arbetena genomförs är det svårt för domstolen att överblicka de framtida förhållandena. En arbetstid bör därför inte bestämmas till en längre tid än den som bedöms behövas för att slutföra de aktuella arbetena och bör i normalfallet även fortsättningsvis inte kunna bestämmas till en längre tid än tio år.

Sveriges geologiska undersökning menar att förslaget bör kompletteras med en borte gräns för hur lång arbetstid som får bestämmas. Myndigheten pekar särskilt på att det i ett längre tidsperspektiv kan uppstå förändringar i hydrologisk regim som ställer helt nya krav på bedömning av arbetenas påverkan. Regeringen delar myndighetens uppfattning om att det i de fall arbeten bedrivs under en längre tid kan uppstå förändringar i miljön och att det därför finns ett behov av en kontinuerlig översyn av återstående arbeten. Att begränsa arbetstidens maximala längd på ett sådant sätt att tillståndshavaren vid det första ansökningstillfället inte kan erhålla ett tillstånd som omfattar slutförande av den planerade verksamheten, utan att ett förnyat tillstånd behöver sökas, innebär dock ett avsteg från strävan om en sammanhållen prövning och riskerar att bli administrativt betungande för berörda parter. Behovet av att över tid

anpassa verksamheten i förhållande till förändringar i den yttre miljön föreslås därför tillgodoses genom införande av krav på obligatorisk omprövning av tillståndet i fråga om återstående arbeten, se avsnitt 5. Någon bortre gräns för hur lång arbetstid som får bestämmas är därför inte heller nödvändig.

Möjligheten att bestämma en arbetstid som är längre än tio år begränsas till verksamheter som tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse

Risken för negativ påverkan på såväl allmänna som enskilda intressen ökar i de fall en lång tid förflyter mellan domstolens prövning och den tid då arbetena genomförs. I promemorian föreslås därför att möjligheten att bestämma en längre arbetstid än tio år begränsas till att gälla för sådan verksamhet som tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse. *Göteborgs kommun* och *Sveriges advokatsamfund* framför att denna begränsning bör tas bort och bestämmelsen ges en mer generell utformning. Regeringen är dock av uppfattningen att avsteg från en maximal arbetstid om tio år även fortsättningsvis endast bör ske i undantagsfall, då samhällets intresse av att verksamheten kan komma till stånd är mycket stort. Möjligheten att bestämma en längre arbetstid än tio år bör därför inte få ett vidare tillämpningsområde än vad som föreslås i promemorian. Det bör i sammanhanget lyftas fram att förslaget inte är begränsat till viss typ av verksamhet och därmed inte utesluter att en förlängd arbetstid skulle kunna aktualiseras även för en tåkt eller ett dagbrott, som är exempel på verksamheter som särskilt lyfts fram av *Svea hovrätt (Mark- och miljööverdomstolen)*, om verksamheten i fråga anses tillgodose ett väsentligt samhällsintresse.

Bland annat *Kammarkollegiet* anser att det bör förtydligas vad som avses med ett väsentligt samhällsintresse. *Sveriges geologiska undersökning* lyfter i det sammanhanget möjligheten att samordna promemorians definition av samhällsnytta med begreppet samhällsviktiga behov inom vattenförvaltningen. Regeringen anser visserligen att de behov som lyfts fram som samhällsviktiga behov inom vattenförvaltningen bör kunna utgöra vägledning inför ställningstaganden till vad som kan utgöra ett väsentligt samhällsintresse i nu aktuellt avseende. Avsikten med förslaget är dock inte att begränsa paragrafens tillämpningsområde till de behov som lyfts fram inom vattenförvaltningen. Bedömningen av om en viss verksamhet tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse bör i stället göras från fall till fall och tillåtas variera över tid, i syfte att medge tillräcklig flexibilitet för att tillgodose samhällets behov.

En arbetstid som är längre än tio år förutsätter att arbetena av särskilda skäl inte kan slutföras inom tio år

Ett tillåtande av långa arbetstider medför en ökad risk för oförutsedd skada och negativ påverkan på såväl enskilda som allmänna intressen, till följd av att en viss verksamhets långsiktiga konsekvenser kan vara svåra att överblicka. Arbetstiden bör därför inte heller vad gäller verksamheter som tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse bestämmas till en längre tid än vad som är tekniskt möjligt och skäligt. Som exempel på när det bör vara möjligt att bestämma en längre arbetstid än tio år kan nämnas de fall då

arbetena inte kan slutföras inom tio år, med hänsyn till att delar av ett projekt behöver slutföras innan nästa etapp påbörjas. Vilka faktiska krav som kan ställas på tiden för genomförande av planerade arbeten för vattenverksamhet bedöms dock variera och kan skilja sig åt markant beroende på verksamhetstyp och lokalisering. I ljuset av att det nya regelverket kan komma att träffa ett brett spektrum av verksamhetstyper är det angeläget att regelverket medger en bedömning från fall till fall och att rättstillämpningen tillåts variera över tid. Stråvan efter att de arbeten som behövs för en vattenverksamhet ska kunna avslutas så snabbt som möjligt bör därför komma till uttryck genom att det för en längre arbetstid än tio år krävs att arbetena av särskilda skäl inte kan avslutas inom tio år.

Begreppen arbetstid och igångsättningstid införs i lagtexten

Förutom att bestämma arbetstiden för vattenverksamheter ska mark- och miljödomstolen i tillståndsdomen ange den tid inom vilken en miljöfarlig verksamhet ska ha satts igång (22 kap. 25 § andra stycket miljöbalken). Begreppen arbetstid och igångsättningstid är vedertagna uttryck som används t.ex. i domar för att beskriva de tidsperioder som nämns i miljöbalken. Begreppen förekommer dock inte i balken. De bör därför införas i 22 kap. 25 § andra stycket miljöbalken.

Länsstyrelsen i Uppsala län påpekar behovet av att föreskriva en igångsättningstid för vattenverksamheter i de fall arbetstiden överstiger tio år. Detta för att undvika att tillstånd inte tas i anspråk, något som medför rättsosäkerhet i planering av framtida verksamheter och för befintliga pågående verksamheter. Avsaknad av igångsättningstid för vattenverksamhet kan som länsstyrelsen påtalar innebära att ett tillstånd inte tas i anspråk i anslutning till att det vunnit laga kraft och att det därmed blir svårbedömt när i tiden en tillståndsgiven verksamhet kan komma att utföras. Av praxis följer dock att arbetstiden räknas från lagkraftvunnen dom (Svea hovrätt, Mark- och miljööverdomstolens dom den 5 juli 2021 i mål nr M 5989-19). Arbetstiden kommer därmed att löpa även i de fall tillståndet för vattenverksamheten inte tagits i anspråk. Om den bestämda arbetstiden, när tillståndet väl tagits i anspråk, inte är tillräcklig för att arbetena ska kunna slutföras behöver ett nytt tillstånd inhämtas. Det förhållande att det nu föreslås införas en möjlighet att i vissa fall bestämma en arbetstid som överstiger tio år bedöms därmed inte bidra till en ökad osäkerhet om när i tiden det arbete för vilket det bestämts en arbetstid kan komma att utföras. Länsstyrelsens invändning bör därför inte medföra någon ändring i förhållande till promemorians förslag i denna del.

Anspråk på grund av oförutsedd skada

Om en vattenverksamhet eller en vattenanläggning, som har utförts i enlighet med ett tillstånd enligt miljöbalken, medför skador som inte kunde förutses av mark- och miljödomstolen när tillståndet meddelades, får den skadelidande enligt 24 kap. 18 § miljöbalken framställa ett anspråk på ersättning för en oförutsedd skada.

Med en oförutsedd skada avses en skada som inte kunde förutses av domstolen vid tillståndsgivningen, utan i stället framträder eller kan urskiljas först någon tid efter det att tillståndet har tagits i anspråk (prop. 1981/82:130 s. 585). I sådana fall har den skadelidande rätt att framställa

anspråk på ersättning. Det är alltså en felbedömning av de faktiska följdverkningarna av den prövade vattenverksamheten som ligger till grund för att ge rätt till talan och inte t.ex. en felvärdering av domstolen (se Bengtsson m.fl., Miljöbalken [2022, version 21 JUNO], kommentaren till 24 kap. 18 §).

Ett anspråk på grund av en oförutsedd skada ska, för att få tas upp till prövning, framställas till mark- och miljödomstolen inom en viss tid. I ett mål som rör ett tillstånd till vattenverksamhet ska mark- och miljödomstolen, i förekommande fall, ange den tid inom vilken ett sådant anspråk får framställas (22 kap. 25 § första stycket 14 miljöbalken). Denna tid får bestämmas till högst tjugo år (24 kap. 18 § tredje stycket miljöbalken). Om ingen tid har bestämts i tillståndet ska anspråket enligt samma bestämmelse framställas inom fem år. Femårsfristen räknas från utgången av den av domstolen bestämda tiden inom vilken arbetena ska vara utförda (se även NJA 2020 s. 359). Tiden för att framställa anspråk på grund av oförutsedda skador förlängs automatiskt om mark- och miljödomstolen förlänger tiden för arbetenas utförande (24 kap. 2 § och prop. 1981/82:130 s. 586).

Bestämmelsen i 24 kap. 18 § miljöbalken reglerar alltså när ett anspråk för oförutsedd skada senast ska framställas. Ett anspråk på grund av oförutsedd skada prövas enligt 24 kap. 19 § andra stycket miljöbalken före eller efter utgången av den tid som gäller för framställan. Prövningen av ett framställt anspråk kan således ske innan tidsfristen för att framställa anspråk har löpt ut.

Särskilt om när ett anspråk på grund av oförutsedd skada kan framställas

Det föreslås nu att arbetstiden i vissa fall ska kunna bestämmas till en period längre än tio år. Det innebär för omfattande och långa projekt att oförutsedda skador kan uppstå först mycket lång tid efter att arbetena har påbörjats, trots att arbetstiden ännu inte har löpt ut. Vidare kan en effekt av förslaget bli att en sakägare vill framställa anspråk på ersättning ett flertal gånger, som kompensation för skadeeffekter som kan kopplas till samma skada. Sakägarna bör givetvis ha möjlighet till skadereglering även i dessa fall.

I promemorian förs ett resonemang kring gällande rätt som innebär att ett anspråk på grund av oförutsedd skada inte kan framställas och prövas före arbetstidens slut. Med utgångspunkt i denna tolkning föreslås i promemorian en särreglering som skulle göra det möjligt att, i de fall arbetstiden bestämts till en längre tid än tio år, även under arbetstidens gång framställa anspråk på grund av oförutsedd skada. *Sveriges advokatsamfund, Svensk Kärnbränslehantering AB och Nacka tingsrätt (mark- och miljödomstolen)* ifrågasätter dock denna tolkning och menar att det redan i dag är möjligt att framställa anspråk på grund av oförutsedd skada innan arbetstiden har löpt ut och att det därför saknas skäl att införa en särskild reglering för de fall där arbetstiden överstiger tio år. Regeringen instämmer i remissinstansernas synpunkter om att det inte finns något som hindrar att ett framställt anspråk tas upp till prövning omedelbart, även om tidsfristen för att framställa anspråk inte har löpt ut. Regeringen föreslår därför inte någon särskild bestämmelse om när anspråk om ersättning på

grund av oförutsedda skador ska framställas i fråga om verksamheter som omfattas av en längre arbetstid än tio år.

I promemorian behandlas även möjligheten om att framställa ett nytt anspråk på ersättning avseende en skada som redan har prövats, trots vad som allmänt gäller i fråga om rättskraft i tvistemål, om det finns särskilda skäl att pröva saken på nytt. Det skulle t.ex. kunna röra sig om en situation där skadans omfattning blir känd först i ett senare skede.

Sveriges advokatsamfund motsätter sig en sådan reglering eftersom det ger intryck av att samma skada kan värderas på nytt i ekonomiska termer. Även Svensk Kärnbränslehantering AB är kritiskt till förslaget i denna del och anser att det i promemorian inte anges något bärande skäl för att sakägarens intresse av ersättning ska trumfa tillståndsinnehavarens intresse av den trygghet som ett rättskraftigt avgörande medför.

I de typer av verksamheter som nu är aktuella och som pågår under en utsträckt tidsrymd skulle det kunna uppstå situationer där samma skada uppkommer flera gånger eller en uppkommen skada förvärras över tid, utan att det kunnat förutses när skadan ursprungligen visade sig. En sådan situation kan vara för handen exempelvis när det uppstår ytterligare sprickbildning i en husgrund till följd av tillkommande sättningar i marken, när låga vattennivåer i en dricksvattenbrunn återkommer efter att vattentillgången under en längre tid varit normal, eller i andra fall då en redan reglerad och åtgärdad skada uppkommer på nytt. Enligt regeringens mening är det av vikt att en skadelidande i en sådan situation inte hamnar i det läget att det blir svårare än i dag att framställa ett anspråk på ersättning för en oförutsedd skada som tidigare varit föremål för domstolsprövning. Nämda situationer är exempel på tillkommande faktiska följder av samma skadehändelse, vilket inte utesluter att det kan vara fråga om en oförutsedd skada i den mening som avses i 24 kap. 18 § miljöbalken. De situationer som nu beskrivits kan därför enligt regeringens mening hanteras inom ramen för bestämmelsen om oförutsedd skada. En skadelidande är oförhindrad att framställa ett nytt anspråk på grund av oförutsedd skada i de fall en skada som orsakats av samma skadehändelse tidigare har reglerats. Till skillnad från promemorian föreslår därför regeringen inte någon särskild reglering med en möjlighet att framställa ett förnyat anspråk för samma skada.

5 Obligatorisk omprövning av återstående arbeten för vattenverksamhet

Regeringens förslag: En tillståndshavare som har ett tillstånd till arbeten för vattenverksamhet där arbetstiden har bestämts till en längre tid än tjugo år ska ansöka om omprövning av tillståndet i den del tillståndet avser återstående arbeten för vattenverksamhet.

En ansökan om omprövning ska ha kommit in till tillståndsmyndigheten första gången inom tjugo år från det att tillståndsdomen fått laga kraft. Därefter ska en ansökan om omprövning lämnas in vart tjugonde år, till dess att arbetstiden har löpt ut.

Vid omprövningen får tillståndsmyndigheten besluta om nya eller strängare villkor eller andra bestämmelser efter vad som är skäligt, så länge vattenverksamheten inte avsevärt försvåras.

Promemorians förslag överensstämmer huvudsakligen med regeringens. I promemorian föreslås att skyldigheten att ansöka om omprövning ska gälla för den som har ett tillstånd till arbeten för vattenverksamhet där arbetstiden har bestämts till en längre tid än tio år.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser, bl.a. *Länsstyrelsen i Uppsala län*, *Nacka tingsrätt (mark- och miljödomstolen)* och *Östhammars kommun*, tillstyrker förslaget eller har inga synpunkter på det. *Sveriges Kommuner och Regioner*, som tillstyrker förslaget, framför att förslaget i fråga om omprövning möter de krav som kan ställas utifrån att bästa möjliga teknik ska användas för att miljölagstiftningen ska uppnås.

Svensk Kärnbränslehantering AB avstyrker förslaget med hänvisning till att det riskerar att leda till onödiga och kostsamma omprövningar samt att gällande regler redan tillåter en adekvat omprövning av befintlig verksamhet. Även *Trafikverket*, som visserligen inte avstyrker förslaget, ifrågasätter behovet av en obligatorisk omprövning, eftersom det finns bestämmelser som fungerar även för ansökningar som följer av den föreslagna omprövningskyldigheten.

Ett antal remissinstanser har synpunkter på omprövningsbestämmelsens närmare utformning. *Göteborgs kommun* anser att förslaget inte får någon praktisk betydelse för tillstånd där arbetstiden är längre än tio år, men kortare än tjuugo år. På samma tema föreslår *Nacka tingsrätt (mark- och miljödomstolen)* att skyldigheten att ansöka om omprövning efter tjuugo år begränsas till de tillstånd där arbetstiden bestämts till en längre tid än tjuugo år. *Svea hovrätt (Mark- och miljööverdomstolen)* anser att det bör tydliggöras dels från vilken tidpunkt efterföljande omprövningar ska göras, dels vilka bestämmelser som kan ändras vid en omprövning. *Umeå tingsrätt (mark- och miljödomstolen)* framhåller att regleringen av hur en omprövning ska gå till inte är helt tydlig, dvs. när det gäller vad ansökan ska innehålla och vad prövningsramen är. Bland annat *Sveriges advokatsamfund* menar att bestämmelsen enbart bör omfatta omprövning av vissa villkor.

Skälen för regeringens förslag

Ändring av tillstånd

Ett tillstånd enligt miljöbalken gäller mot alla, vad avser frågor som har prövats i domen eller beslutet (24 kap. 1 § miljöbalken). Bestämmelsen ger uttryck för tillståndets rättskraft. Ett tillstånd gäller tills vidare om det inte tidsbegränsas. Rättskraften i ansökningsmål är dock inte absolut, som i tvistemål, utan under vissa förhållanden kan ett tillstånd ändras, omprövas eller återkallas.

För att ändra förutsättningarna för en vattenanläggnings utformning och en verksamhets drift krävs i normalfallet att ett nytt tillstånd söks som ersätter tidigare tillstånd, att ett ändringstillstånd söks (16 kap. 2 a och 2 b §§ miljöbalken) eller att tillståndet omprövas. Av 24 kap. 5 § första stycket miljöbalken följer att tillståndsmyndigheten får ompröva tillstånd när det gäller bestämmelse om tillåten produktionsmängd eller annan

liknande bestämmelse om verksamhetens omfattning, samt ändra eller upphäva villkor eller andra bestämmelser eller meddela nya sådana. En omprövning med stöd av denna bestämmelse kan, i enlighet med 24 kap. 11 § miljöbalken, initieras av Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kammarkollegiet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och länsstyrelsen. Av 24 kap. 9 § miljöbalken följer att det vid en omprövning med stöd av 24 kap. 5 § miljöbalken inte får meddelas så ingripande villkor eller andra bestämmelser att verksamheten inte längre kan bedrivas eller att den avsevärt försvåras.

Miljöbalken innehåller även bestämmelser om omprövning på tillståndshavarens initiativ, se 24 kap. 13 § miljöbalken. Ändring av villkor får endast ske under de förutsättningar som anges i paragrafen. Av praxis framgår att en ansökan om ändring av villkor ska bedömas restriktivt.

Tillstånd som medger en lång arbetstid behöver omprövas i fråga om återstående arbeten

Miljöbalkens bestämmelser om arbetstid innebär att arbetstiden i dag maximalt kan bestämmas till tio år och förlängas en gång med ytterligare tio år. Förslaget i avsnitt 4 innebär att betydligt längre arbetstider kan komma att bestämmas i vissa fall, till förmån för verksamhetsutövaren. Om arbetstiden bestäms till t.ex. 50 eller 70 år kan det antas att det under arbetstidens gång kommer att inträffa förändrade förhållanden, att ny teknik utvecklas och att ny kunskap om det aktuella projektet tillkommer. Det behöver därför införas en obligatorisk omprövning av tillståndsvillkoren, för att garantera att villkoren vid behov justeras så att verksamheten över tid kan bedrivas på bästa sätt utifrån miljöbalkens krav. Omprövningen bör dock, på det sätt som föreslås i promemorian, endast avse den del av tillståndet som avser återstående arbeten för vattenverksamhet. Mot denna bakgrund saknas det skäl att, som bl.a. *Sveriges advokatsamfund* föreslår, ytterligare begränsa vad som ska omfattas av den obligatoriska omprövningen eller att, som *Umeå tingsrätt (mark- och miljödomstolen)* efterfrågar, förtydliga prövningsramen.

Svensk Kärnbränslehantering AB avstyrker förslaget om obligatorisk omprövning, bl.a. med hänvisning till att möjligheterna till omprövning av villkor som i dag anges i 24 kap. miljöbalken är tillräckliga för att möjliggöra nödvändiga omprövningar av villkor när verksamheten är tänkt att bedrivas under lång tid, exempelvis genom 24 kap. 5 § första stycket 1 eller 6 miljöbalken. Genom dessa bestämmelser bedömer *Svensk Kärnbränslehantering AB* att tillsynsmyndigheterna har verktyg i den ordinarie tillsynen att kunna säkerställa att arbetena fortskrider på ett tillfredsställande sätt. Regeringen anser dock att miljöbalkens befintliga bestämmelser om omprövning är otillräckliga i de fall arbetstiden bestäms till en mycket lång tid. Bestämmelsen i 24 kap. 5 § miljöbalken är fakultativ och innehåller inte någon skyldighet för en myndighet att ansöka om omprövning. En myndighet är inte heller skyldig att ansöka om omprövning om myndigheten uppmärksamats på att det kan finnas ett uttalat behov av en ändring av tidigare meddelat tillstånd. På motsvarande sätt innebär inte heller bestämmelsen i 24 kap. 13 § miljöbalken någon

skyldighet för en verksamhetsutövare att ansöka om omprövning av villkor eller bestämmelser i en tillståndsdöm.

En omprövning initierad av myndighet med stöd av 24 kap. 5 § förutsätter att myndigheten har tillgång till djuplodande kunskap om verksamhetens miljöpåverkan, alternativa utformning samt påverkan på allmänna och enskilda intressen. Vattenverksamheter omfattas inte av kravet på att årligen lämna miljörapport till tillsynsmyndigheten (26 kap. 20 § miljöbalken), vilket innebär att det underlag som behövs för att bedöma behovet av att en vattenverksamhet ska omprövas kräver en aktiv åtgärd, t.ex. genom att verksamhetsutövaren ombeds eller föreläggs att inkomma med nödvändigt underlag till tillsynsmyndigheten, något som innebär en tillkommande uppgift för såväl myndigheten som berörd verksamhetsutövare. Trots att möjligheten att initiera en omprövning med stöd av 24 kap. 5 § miljöbalken har funnits under en längre tid har endast ett fåtal omprövningar av vattenverksamheter genomförts (se SOU 2014:35 s. 266–271).

Svensk Kärnbränslehantering AB anser vidare att förslaget om obligatorisk omprövning riskerar att leda till onödiga och kostsamma omprövningar. Bolaget pekar på att det skulle vara komplicerat att i såväl tillståndsprövningen som detaljprojekteringen ta hänsyn till att det kommer att ske en omprövning av villkoren för de arbeten som återstår tjugo år efter lagakraftvunnen tillståndsdöm, och därmed en stor risk för ändrade förutsättningar för att bedriva den tillståndsgivna verksamheten.

Den föreslagna bestämmelsen om omprövning innebär dock inte någon utökning av förutsättningarna för att genom omprövning av ett tidigare meddelat tillstånd ändra villkor och andra bestämmelser. Tvärtom är den bestämmelse som föreslås mer begränsad i det att den endast omfattar omprövning av de vid tiden för omprövning återstående arbetena för vattenverksamhet som omfattas av tillståndet. Införande av ett krav på omprövning bedöms inte heller innebära att det ställs andra krav på den initiala tillståndsprövningen eller detaljprojekteringen än vad som redan i dag följer av att ett tillstånd kan komma att omprövas på initiativ av en myndighet med stöd av 24 kap. 5 § miljöbalken. Det förhållandet att verksamhetsutövaren ges möjlighet att bestämma när i tiden en ansökan ska ges in, så länge det sker inom tjuogoårsfristen, samt att kravet på omprövning uttryckligen begränsas till återstående arbeten för vattenverksamhet, bör innebära att den långsiktiga planeringen för genomförandet av de arbeten som tillståndet medger underlättas.

Av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken följer bl.a. en skyldighet för verksamhetsutövaren att skaffa sig kunskaper om hur verksamheten bedrivs från miljö- och hälsoskyddssynpunkt. Verksamhetsutövaren bör fortlöpande undersöka och bedöma sådan påverkan på miljö och människors hälsa som verksamheten medför och som var okända eller inte uppmärksammades när verksamheten kom till stånd eller när förändringar av den gjordes. De verksamheter som kan bli aktuella för en lång arbetstid är komplexa verksamheter som riskerar att medföra stor negativ påverkan på såväl enskilda som allmänna intressen, om de inte löpande bedrivs med stöd av väl avvägda krav på vidtagande av försiktighetsmått och andra villkor för verksamhetens bedrivande. I ljuset av detta, och i linje med de skyldigheter som följer av 2 kap. miljöbalken, är det rimligt att det i dessa fall åligger verksamhetsutövaren att ansvara

för att initiera en omprövning av tillståndet i den del det avser de återstående arbetena för vattenverksamhet, för att säkerställa att arbetena utförs på ett sätt som är förenligt med kravet att använda bästa möjliga teknik och att nödvändiga försiktighetsmått vidtas.

Omprövning av ett tillstånd, i den del som avser återstående arbeten, ska ske med visst tidsintervall och med vissa begränsningar

Vid en omprövning av tillståndet, i den del tillståndet avser återstående arbeten för vattenverksamhet, bör en ändring av villkor och andra bestämmelser kunna göras i den utsträckning som är skäligen utifrån yrkanden och avvägningar mellan motstående intressen. Som *Svensk Kärnbränslehantering AB* påpekar kan en omprövning medföra ändrade förutsättningar för att bedriva den tillståndsgivna verksamheten. Inom ramen för en omprövning under pågående arbetstid bör det dock inte vara möjligt att sätta så stränga villkor eller andra bestämmelser att verksamheten avsevärt försvåras. Med avsevärt försvårande ska förstås mycket ingripande villkor som nästan är att likställa med att verksamheten inte längre kan bedrivas. Om sådana villkor skulle visa sig vara nödvändiga får i stället, på initiativ av någon av de myndigheter som anges i 24 kap. 11 § miljöbalken, prövas om förutsättningarna för återkallelse av tillstånd eller att förbjuda fortsatt verksamhet är uppfyllda enligt 24 kap. 3 § miljöbalken.

Den längsta arbetstid som är möjlig om en maximal förlängning godtas enligt nuvarande regler är tjugo år. Det är därför rimligt att en omprövning sker senast vid denna tidpunkt, i stället för att en ny tillståndsprövning sker. Som bl.a. *Nacka tingsrätt (mark- och miljödomstolen)* noterar bör skyldigheten att ansöka om omprövning därmed endast träffa tillstånd som medger en arbetstid som överstiger tjugo år. Omprövningen bör vara obligatorisk och, efter den första omprövningen, ske med en periodicitet om högst tjugo år, beräknat från den tidpunkt då den första omprövningsansökan lämnades in. Tidsfristen föreslås mot bakgrund av att regleringen blir generös i fråga om hur lång arbetstiden får vara, vilket gör att det finns skäl att kontrollera arbetenas fortskridande med jämna mellanrum. Det kan noteras att den föreslagna bestämmelsens utformning inte hindrar att verksamhetsutövare väljer att initiera en omprövning av verksamheten redan efter exempelvis tio år.

6 Följdändringar med anledning av förslagen

Regeringens förslag: En ansökan om omprövning av tillstånd, i den del som avser återstående arbeten för vattenverksamhet, ska inte behöva innehålla en specifik miljöbedömning men ska, utöver en redogörelse för alla tillståndsbestämmelser och villkor som gäller för verksamheten enligt tidigare tillstånd, innehålla en redogörelse för de arbeten som återstår för den tillståndsgivna vattenverksamheten.

En miljöorganisation ska få överklaga domar eller beslut som är resultatet av en omprövning av tillstånd i den del som avser återstående arbeten för vattenverksamhet. Rätten att överklaga ska dock inte gälla domar och beslut som rör Försvarmakten, Fortifikationsverket, Förvarets materielverk eller Försvarets radioanstalt.

En tillståndshavare ska vid en sådan omprövning av tillstånd som avser återstående arbeten för vattenverksamhet vara skyldig att tillhandahålla den utredning och det underlag som behövs för prövningen. Mark- och miljödomstolen ska få förelägga tillståndshavaren att tillhandahålla den utredning som behövs. Föreläggandet ska få förenas med vite.

Frågan om ändring av en bygdeavgift eller allmän fiskeavgift ska få tas upp till prövning i samband med en sådan omprövning av tillstånd som avser återstående arbeten för vattenverksamhet.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslås dock inga ändringar i bestämmelsen som reglerar skyldighet för tillståndshavaren att tillhandahålla den utredning och det underlag som behövs för prövningen (22 kap. 2 a § miljöbalken). Däremot föreslås i promemorian en följdändring i bestämmelsen om prövning av anspråk på grund av oförutsedd skada i lagen (1998:812) om särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

Remissinstanserna: Huvuddelen av remissinstanserna har inga synpunkter på de föreslagna följdändringarna.

Länstyrelsen i Jämtlands län anser att bestämmelsen i 6 kap. 20 § miljöbalken bör innehålla en reglering som ger tillsynsmyndigheten rätt att begära att samråd ska hållas angående vilka uppgifter om miljöpåverkan som ska ingå i en ansökan om omprövning. *Svea hovrätt (Mark- och miljööverdomstolen)* anser att den föreslagna ändrade lydelsen av 7 kap. 7 § första stycket lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet innebär att bestämmelsen blir oklar och förordar att den nuvarande lydelsen behålls. Vidare anser domstolen att det bör övervägas om det behövs följdändringar även i andra bestämmelser som innehåller hänvisningar till 24 kap. 5, 13 och 18 §§ miljöbalken.

Skälen för regeringens förslag: Vid ansökningar om omprövning och återkallelse enligt 24 kap. miljöbalken krävs det inte någon miljöbedömning. I 6 kap. 20 § andra stycket miljöbalken undantas uttryckligen prövningar om återkallelse eller ändring av tillstånd och villkor från detta krav. Att en prövning enligt nuvarande omprövnings- och återkallelsebestämmelser inte omfattas av ett obligatoriskt krav på miljöbedömning beror bl.a. på att man inte velat komplicera förfarandena eller göra dem dyra när de inleds av myndigheter. Utredningsarbete och miljöbedömningar bör inte belasta myndigheter i myndighetsinitierade omprövningar (prop. 2001/02:65 s. 35). Vid omprövning på initiativ av tillståndshavaren har det framförts att villkorsändringar är tänkta att vara en enklare process och att det inte är nödvändigt att kräva en miljöbedömning i denna typ av mål mot bakgrund av att domstolen ändå kan ställa tillräckliga krav på beslutsunderlaget (jfr 22 kap. 2 a § miljöbalken). En miljöbedömning krävs inte heller enligt miljöbalken vid en ansökan om förlängning av arbetstid (prop. 2016/17:200 s. 196). På motsvarande sätt bör det inte heller vid en omprövning av tillstånd, i den del som avser återstående

arbeten för vattenverksamhet, ställas något obligatoriskt krav på en specifik miljöbedömning. Mot den bakgrunden saknas skäl att, som *Länsstyrelsen i Jämtlands län* efterfrågar, införa särskilda bestämmelser om samråd.

En ansökan om omprövning ska enligt miljöbalken innehålla en redogörelse för alla tillståndsbestämmelser och villkor som gäller för verksamheten enligt tidigare tillstånd (22 kap. 1 d § första stycket miljöbalken). Därutöver bör det anges att en ansökan om omprövning av tillstånd, i den del som avser återstående arbeten för vattenverksamhet, ska innehålla en redogörelse för de arbeten som återstår för den tillståndsgivna vattenverksamheten. Något ytterligare förtydligande av vad en ansökan ska innehålla behövs inte.

Bestämmelsen i 22 kap. 2 a § miljöbalken innebär att utrednings-skyldigheten vid omprövning av tillstånd och villkor läggs på tillståndshavaren. Denna skyldighet bör, såsom *Svea hovrätt (Mark- och miljööverdomstolen)* påpekar, även gälla vid en omprövning av tillstånd i den del som avser återstående arbeten för vattenverksamhet.

Svea hovrätt (Mark- och miljööverdomstolen) anser vidare att behov av följdändringar även bör övervägas i andra bestämmelser, bl.a. i 31 kap. 21 § miljöbalken, som reglerar vem som ska betala ersättning för förlust eller inskränkning vid en omprövning. Den bestämmelsen kommer emellertid att upphöra att gälla den 1 januari 2029 (SFS 2018:1408). Mot bakgrund av att det till dess inte kommer att kunna bli aktuellt med någon omprövning till följd av förslagen i detta lagstiftningsärende saknas skäl att föreslå någon ändring av den bestämmelsen.

I lagen om särskilda bestämmelser om vattenverksamhet (LSV) finns bestämmelser som är specifikt vattenrättsliga, utan närmare anknytning till miljöfrågor, och som därför inte reglerats i miljöbalken. Till skillnad från vad som föreslås i promemorian bedömer regeringen att följdändringar i den lagen med anledning av ändringarna i miljöbalken kan begränsas till 7 kap. 15 § LSV. I den bestämmelsen bör det läggas till att ändringar av en bygdeavgift eller en allmän fiskeavgift kan göras även vid en omprövning av villkor för återstående arbeten för vattenverksamhet. Övriga bestämmelser som hänvisar till miljöbalken i lagen om särskilda bestämmelser om vattenverksamhet kan inte antas bli aktuella i de fall som omfattas av detta lagstiftningsärende.

7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Författningsändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2024.

Regeringens bedömning: Några övergångsbestämmelser behövs inte.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Huvuddelen av remissinstanserna invänder inte mot förslaget och bedömningen. *Umeå tingsrätt (mark- och miljödomstolen)* framför att behovet av komplettering, eventuellt förnyat samråd och justering av talan för en verksamhetsutövare som redan gett in en ansökan kan fördröja handläggningstiden av ineliggande mål och att det därför krävs närmare överväganden av behov av särskilda ikraftträdande- och övergångsbestämmelser alternativt att den nya regleringen inte får tillämpas i pågående mål.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: De föreslagna författningsändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt, vilket bedöms vara den 1 januari 2024.

Bestämmelserna ska tillämpas i samband med ansökan om tillstånd och därefter i efterföljande omprövningar. Det finns inget som hindrar att en verksamhetsutövare som då bestämmelserna träder i kraft redan har gett in sin ansökan, men där prövningen ännu inte är avslutad, justerar sin talan i enlighet med den möjlighet till längre arbetstid som de ändrade bestämmelserna medför. En justering av talan och det behov av komplettering av underlaget i målet som en sådan justering medför kan, som *Umeå tingsrätt (mark- och miljödomstolen)* påpekar, komma att medföra en fördröjning av målets handläggningstid. Om en verksamhetsutövare som vid tiden för ikraftträdandet redan har gett in sin ansökan till prövningsmyndigheten inte tillåts att komplettera ansökan behöver dock ansökan återkallas för att därefter ges in på nytt. Regeringen bedömer att ett sådant förfarande riskerar att innebära en mer utdragen och kostsam prövningsprocess än om verksamhetsutövaren tillåts justera sin talan i syfte att en längre arbetstid än tio år ska kunna bestämmas. Regeringen anser därför att den föreslagna regleringen med möjlighet till längre arbetstid bör få tillämpas i vid tiden för ikraftträdandet redan pågående mål. Även för den verksamhetsutövare som har ett lagakraftvunnet tillstånd, som i dag enbart omfattar del av ett projekt som löper över viss tid och som kommer att behöva ansöka om nytt tillstånd för att projektet ska kunna avslutas, bör det kunna finnas möjlighet att i anslutning till den tillståndsprövningen ansöka om en längre arbetstid i enlighet med de ändrade bestämmelserna om arbetstid. Förslagen bedöms därför inte medföra något behov av övergångsbestämmelser.

8 Konsekvenser

8.1 Problemet och vad man vill uppnå

Det saknas i dag möjlighet att tillåta en arbetstid som överstiger tio år för utförande av arbeten för vattenverksamhet. Som konstateras i avsnitt 4 kan denna begränsning innebära ett hinder för att meddela ett samlat miljöbalkstillstånd som täcker hela den planerade verksamheten. Förslagen i detta lagstiftningsärende syftar till att i undantagsfall kunna bestämma en längre arbetstid för arbeten för vattenverksamhet för vissa typer av verksamheter där arbetena behöver utföras under lång tid och samtidigt säkerställa att villkoren för arbetet ses över och justeras så att

verksamheten över tid bedrivs utifrån miljöbalkens krav. Förslagen kan delas in i två huvuddelar:

- en längre arbetstid för arbeten för vattenverksamhet i vissa fall, och
- en obligatorisk omprövning av villkoren för återstående arbeten vart tjugonde år om arbetstiden bestämts till mer än tjugو år.

8.2 Effekter om förslaget inte kommer till stånd

Om undantaget från begränsningen till en arbetstid på tio år inte genomförs kommer tillstånd till de verksamheter som skulle vara aktuella för undantaget att som längst få en arbetstid på tio år, med möjlighet till förlängning i maximalt tio år till. Hinner arbetena för vattenverksamhet inte utföras under denna tid kommer verksamhetsutövarna att behöva ansöka om ett nytt tillstånd. Det leder i sin tur till kostnader och administration som inte bedöms vara motiverad. En annan effekt om förslaget inte genomförs skulle kunna vara att verksamhetsutövare börjar dela upp projekten och söka tillstånd för olika delar, för att hinna färdigt arbetena i vatten inom tio år. En sådan uppdelning motverkar upprätthållande av principen om en sammanhållen prövning och riskerar att försämra överblickbarheten över verksamhetens sammanlagda omgivningspåverkan, vilket försvårar för såväl verksamhetsutövaren som för tillsynsmyndigheten att kontrollera att tillståndet följs.

Att inte genomföra förslaget om en obligatorisk omprövning vart tjugonde år skulle innebära att både verksamhetsutövare, enskilda och myndigheter förlorar en enklare och mer kostnadseffektiv möjlighet att justera villkoren under arbetets gång än de möjligheter som i dag finns i 24 kap. miljöbalken.

8.3 Alternativa lösningar

För att undvika att arbetstiden bestäms till en betydligt längre period än den som faktiskt behövs har en alternativ lösning övervägts som innebär att tillståndet för den aktuella vattenverksamheten delas upp i etapper. Det skulle innebära att arbetstiden skulle kunna bestämmas individuellt för respektive etapp och då överensstämja med den arbetstid som faktiskt krävs för åtgärden. Det skulle då åligga sökanden att beskriva de olika etapperna och vilken arbetstid som krävs för respektive etapp. Tiden för att framställa anspråk på grund av oförutsedda skador med anledning av vissa åtgärder skulle hänga samman med den arbetstid som fastställs för åtgärderna. Någon obligatorisk omprövning skulle inte behövas.

Ett sådant förfarande skulle kräva att sökanden i större utsträckning bestämmer i förväg i vilken ordning åtgärderna ska utföras, vilket kan vara problematiskt vid planering av verksamheter som är så omfattande att de inte kan genomföras på en kortare tid än ett antal decennier.

Mot bakgrund av att miljöbalken bygger på principen om en samlad prövning av en verksamhet och dess konsekvenser innebär en uppdelning i etapper ett avsteg från miljöbalkens systematik och tillvaratar inte den

enskildes rätt till ersättning eller möjligheten för myndigheter som företräder allmänna intressen att få till bättre villkor eller kompensationsåtgärder under arbetets gång i de fall sådana behövs. Alternativet har därför förkastats.

8.4 Konsekvenser för staten

Ansökan om tillstånd till vattenverksamhet prövas av mark- och miljödomstol som första instans. Förslaget om att för vissa verksamheter medge en längre arbetstid än tio år berör därför mark- och miljödomstolarna, men indirekt även de myndigheter som har att bevaka det allmännas intressen i tillståndsprövningen. Genom förslaget skapas en smidigare process för vissa större och tekniskt komplicerade verksamheter. De frågor som behöver avgöras är dock fortfarande desamma, varför förslaget i sig inte bedöms påverka tidsåtgången för prövningen annat än i positiv riktning. Antalet ärenden som påverkas av den föreslagna regleringen är dessutom mycket begränsat. Precis som *Svea hovrätt (Mark- och miljööverdomstolen)* framhåller kommer dock prövningen framför allt avse mål som är mycket mer omfattande och resurskrävande än andra mål, vilket gör att även ett litet antal verksamheter kan ha betydelse för domstolens resursbehov. Även om det är fråga om komplicerade mål gör regeringen bedömningen att förslaget inte medför något behov av ökade resurser för domstolarna. Inte heller de myndigheter (Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kammarkollegiet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt länsstyrelserna) som är involverade i tillståndsprövningen bedöms få något behov av ökade resurser till följd av förslaget.

Förslaget om att mark- och miljödomstolarna vart tjugonde år ska ompröva villkoren för återstående arbeten för de verksamheter för vilka tiden för arbeten för vattenverksamhet har bestämts till längre än tjugoo år innebär en ökad måltillströmning till domstolarna. Eftersom det endast i undantagsfall kommer att bli aktuellt med en arbetstid som är längre än tjugoo år, kan antas att antalet mål blir högst begränsat. Vidare kommer en sådan omprövning i allmänhet att vara mindre omfattande än en prövning som avser ett nytt tillstånd. Precis som *Svea hovrätt (Mark- och miljööverdomstolen)* framhåller kommer dock prövningen framför allt att avse mål som är mycket mer omfattande och resurskrävande än andra mål, vilket gör att även ett litet antal verksamheter kan ha betydelse för domstolens resursbehov. Regeringen gör dock bedömningen den att måltillströmning som förslaget innebär trots allt är begränsad och inte kommer att medföra några ökade kostnader för domstolarna. Av samma skäl kan inte något behov av ytterligare resurser eller ökade kostnader förutses för de myndigheter som bevakar allmänna intressen.

Förslagen bedöms inte medföra något ökat behov av tillsynsinsatser från länsstyrelsernas sida.

8.5 Konsekvenser för kommuner och regioner

Förslagen bedöms endast indirekt påverka kommuner och regioner. Att långvariga verksamheter som tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse kommer att prövas på ett mer förutsebart sätt förväntas innebära minskad administration och minskade kostnader för kommuner och regioner. Att förslagen innebär ett flertal omprövningar under den totala arbetstiden förbättrar kommunernas möjlighet att ta tillvara sådana allmänna intressen som de har att bevaka.

8.6 Konsekvenser för enskilda och företag

Förslaget om en längre arbetstid leder till en samlad prövning av en verksamhet som annars skulle behöva delas upp i flera separata prövningar. Prövningsmyndigheten kommer t.ex. att kunna meddela tillstånd till hela verksamheten, även om en del av de arbeten för vattenverksamhet som behöver utföras inte kan slutföras inom den nu gällande maximala arbetstiden. För verksamhetsutövare och sakägare medför förslaget en större förutsebarhet vad gäller den samlade omfattningen och miljöpåverkan av den tillåtna verksamheten.

Förslaget om återkommande omprövning av den del av tillståndet som avser återstående arbeten för vattenverksamhet innebär att det under den tid som arbetet utförs kan komma att ställas nya krav på verksamheten till följd av ändrade villkor och andra bestämmelser. Den minskade förutsebarhet för verksamhetsutövare som omprövningsskyldigheten innebär bör dock sättas i relation till den förbättrade förutsebarhet som införandet av en möjlighet till längre arbetstid för dessa verksamheter medför. Sammantaget bedöms dessa ändringar skapa en ökad trygghet för verksamhetsutövaren och även underlätta vid den långsiktiga planeringen av arbetenas genomförande.

8.7 Konsekvenser för miljön

Förslaget om en längre arbetstid har ingen direkt påverkan på miljön då det redan i dag är sannolikt att verksamheter av denna omfattning får nya tillstånd vid behov, särskilt om ett sådant måste sökas under pågående arbete. Förslaget om en obligatorisk omprövning av kvarvarande arbeten för vattenverksamhet vart tjugonde år kan dock leda till miljöförbättringar, eftersom det vid dessa tillfällen finns möjlighet att skärpa eller ändra villkor om det då t.ex. finns ny och bättre teknik som bör användas.

8.8 Bedömning av om regleringen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av anslutningen till EU

Det saknas reglering i EU-lagstiftningen om arbetstid och anspråk om ersättning för oförutsedd skada. En återkommande omprövning vart tjugonde år av kvarvarande arbeten för vattenverksamhet, med möjlighet att skärpa eller ändra bl.a. miljövillkor, kan dock bidra till att uppnå de krav som följer av Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område samt rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter.

9 Författningskommentar

9.1 Förslag till lag om ändring i miljöbalken

6 kap. Miljöbedömningar

20 § En specifik miljöbedömning ska göras i fråga om en verksamhet eller åtgärd som ska prövas

1. för ett tillstånd som avses i 7 kap. 28 a §, om det inte rör sig om brådskande åtgärder som är nödvändiga med hänsyn till skyddet mot allvarliga olägenheter för människors hälsa, eller

2. för ett tillstånd som avses i 17 kap., om verksamheten eller åtgärden kan antas medföra en betydande miljöpåverkan.

En specifik miljöbedömning krävs inte för en sådan prövning som avses i 24 kap. 3, 5, 10, 13, 13 a eller 14 §.

Paragrafen reglerar i vilka fall en specifik miljöbedömning ska göras inför prövningen av verksamheter eller åtgärder.

Andra stycket ändras så att undantaget från kravet på en specifik miljöbedömning även gäller för omprövning enligt 24 kap. 13 a §.

Övervägandena finns i avsnitt 6.

16 kap. Allmänt om prövningen

13 § Överklagbara domar och beslut om tillstånd, godkännande eller dispens enligt denna balk, om upphävande av skydda av områden enligt 7 kap. eller om tillsyn enligt 10 kap. eller i sådana frågor enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken, får överklagas av en ideell förening eller en annan juridisk person som

1. har till huvudsakligt ändamål att tillvarata naturskydds- eller miljöskyddsintressen,

2. inte är vinstdrivande,

3. har bedrivit verksamhet i Sverige under minst tre år, och

4. har minst 100 medlemmar eller på annat sätt visar att verksamheten har allmänhetens stöd.

Rätten att överklaga enligt första stycket gäller även om överklagandet enbart avser ett villkor eller en annan bestämmelse i domen eller beslutet och även om

domen eller beslutet är resultatet av en prövning enligt 22 kap. 26 §, 24 kap. 2, 3, 5, 7, 10, 13 eller 13 a § denna balk eller en prövning enligt 7 kap. 13, 14 eller 16 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Rätten att överklaga enligt första stycket gäller dock inte domar och beslut som rör Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk eller Försvarets radioanstalt.

Den som vill överklaga med stöd av första eller andra stycket ska göra det innan tiden för överklagande har gått ut för parterna och sakägarna.

Paragrafen innehåller bestämmelser om i vilka fall en miljöorganisation har rätt att överklaga domar och beslut enligt miljöbalken.

Andra stycket ändras så att rätten för en miljöorganisation att överklaga även omfattar domar och beslut som är resultatet av en omprövning enligt 24 kap. 13 a §.

Övervägandena finns i avsnitt 6.

22 kap. Förfarandet vid mark- och miljödomstolarna i ansökningsmål

1 d § En ansökan om omprövning eller om tillstånd att ändra en verksamhet ska innehålla en redogörelse för alla tillståndsbestämmelser och villkor som gäller för verksamheten enligt tidigare tillstånd.

Om ansökan avser ett ändringstillstånd enligt 16 kap. 2 a §, ska ansökan också innehålla

1. de uppgifter som behövs för att bedöma om ett sådant ändringstillstånd är lämpligt, och

2. en avfallshanteringsplan för utvinningsavfall när en sådan krävs enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 15 kap. 40 §.

Om ansökan avser en omprövning enligt 24 kap. 13 a § ska den också innehålla en redogörelse för de arbeten som återstår för den tillståndsgivna vattenverksamheten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad en ansökan om omprövning eller om tillstånd att ändra en verksamhet ska innehålla.

I *tredje stycket*, som är nytt, görs ett tillägg som innebär att om en ansökan avser en omprövning enligt 24 kap. 13 a § ska den – förutom det som anges i första stycket – också innehålla en redogörelse för de arbeten som återstår för den tillståndsgivna vattenverksamheten.

Övervägandena finns i avsnitt 6.

2 a § Den som har tillstånd, dispens eller godkännande är vid prövning av frågor som avses i 24 kap. 3, 5, 8, 9, 13 och 13 a §§ skyldig att tillhandahålla den utredning om verksamheten och övriga förhållanden som behövs för prövningen. Mark- och miljödomstolen får förelägga denne att tillhandahålla den utredning som behövs. Föreläggandet får förenas med vite.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tillståndshavarens skyldighet att tillhandahålla utredning och underlag vid omprövning av verksamheten.

I paragrafen görs ett tillägg som innebär att tillståndshavarens skyldighet även gäller i samband med en prövning enligt 24 kap. 13 a §.

Övervägandena finns i avsnitt 6.

25 § En dom som innebär att tillstånd ges till en verksamhet ska i förekommande fall innehålla bestämmelser om

1. den tid som tillståndet ska gälla.
2. verksamhetens ändamål, läge, omfattning, säkerhet och tekniska utformning i övrigt,
3. tillsyn, besiktning och kontroll såsom utsläppskontroll med angivande av mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod,
4. skyldighet att betala ersättning eller att utföra skadeförebyggande åtgärder samt hur betalningen ska ske,
5. skyldighet att betala avgifter,
6. de villkor om utsläpp, begränsningsvärden och bästa möjliga teknik som
  - a) behövs för att anpassa tillämpningen av sådana föreskrifter om försiktighetsmått som har meddelats med stöd av denna balk, om föreskrifterna medger eller förutsätter en sådan anpassning, eller
  - b) annars behövs för att hindra eller begränsa skadlig påverkan på grund av föroreningar,
7. de villkor som behövs avseende hantering av kemiska produkter i verksamheten, om hanteringen kan medföra olägenheter för den yttre miljön,
8. de villkor som behövs om avfallshantering, återvinning och återanvändning, om hanteringen, återvinningen eller återanvändningen kan medföra olägenheter för den yttre miljön,
9. de villkor som behövs för att verksamheten inte ska medföra någon sådan försämring eller något sådant äventyr som avses i 5 kap. 4 § första stycket,
10. de villkor som behövs med avseende på hushållningen med mark, vatten och andra naturresurser,
11. de villkor som behövs med avseende på avhjälpande av miljöskada och ställande av säkerhet,
12. de villkor som behövs för att förebygga allvarliga kemikalieolyckor och begränsa följderna av dem för människors hälsa och miljön,
13. de villkor som i övrigt behövs för att skydda värdefulla natur- och kulturmiljöer eller för att förhindra annan skada på eller olägenhet för omgivningen,
14. den tid inom vilken anspråk i anledning av oförutsedda skador får framställas,
15. den förlust av vatten eller annat som en tillståndshavare enligt 31 kap. 22 och 23 §§ är skyldig att underkasta sig utan ersättning, och
16. rättegångskostnader.

Om tillståndet avser arbeten för vattenverksamhet, ska den tid *som* arbetena ska vara utförda *inom (arbetstid)* anges i domen. Denna tid får *överstiga tio år endast om arbetena utgör ett led i en verksamhet som tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse och av särskilda skäl inte kan slutföras inom tio år*. I fråga om miljöfarlig verksamhet ska den tid *som* verksamheten ska ha satts igång *inom (igångsättningstid)* anges i domen.

Mark- och miljödomstolen får överlåta åt en tillsynsmyndighet att besluta om villkor av mindre betydelse.

Ytterligare bestämmelser om vad en dom i ett mål om vattenverksamhet och vattenanläggningar ska innehålla finns i 7 kap. 6 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

Paragrafen reglerar vad en dom som innebär att tillstånd ges till en verksamhet ska innehålla.

Andra stycket, som gäller domar om tillstånd som avser arbeten för vattenverksamhet, ändras på så sätt att arbetstiden får bestämmas till en längre tid än tio år i de fall arbetena utgör ett led i en verksamhet som tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse och av särskilda skäl inte kan slutföras inom tio år.

Med väsentligt samhällsintresse avses ett intresse som har särskild betydelse för samhällsutvecklingen eller regionalpolitiken. Detta innebär att det ska vara fråga om en verksamhet av stor betydelse och som bidrar till samhällsnyttan. Verksamheter som är nödvändiga för en välfungerande infrastruktur eller andra samhällseliga funktioner, såsom anläggande och drift av avfallsanläggningar, verksamheter av betydelse för energiförsörjning samt infrastruktur för kommunikation, bör som utgångspunkt utgöra verksamheter som tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse. Vattenverksamheten i sig behöver inte tillgodose ett väsentligt samhällsintresse, om vattenverksamheten och därmed de arbeten som denna kräver är en förutsättning för att etablera en miljöfarlig verksamhet som tillgodoser ett sådant intresse.

Vid bedömningen av om arbetena av särskilda skäl inte kan slutföras inom tio år bör verksamhetens tekniska utformning beaktas. Det kan t.ex. vara så att arbetena inte kan slutföras inom tio år med hänsyn till att delar av ett projekt behöver slutföras innan nästa etapp påbörjas. Det kan också vara fråga om specifika geologiska förhållanden på platsen eller tillgängliga tekniska lösningar. Så kan vara fallet i större infrastrukturprojekt eller omfattande anläggningsarbeten under jord. Det kan vidare vara så att den planerade vattenverksamheten är en del i ett större projekt som förutsätter att vissa moment utförs i en viss ordning och att verksamheten till följd av detta beräknas pågå under en lång tid. För att prövningsmyndigheten ska kunna bedöma om verksamheten uppfyller de krav som ställs behöver verksamhetsutövaren redan i tillståndsansökan redogöra för projektet som helhet, den teknik som föreslås användas och en tidsplan.

Det görs även en ändring i andra stycket genom att begreppen arbetstid och igångsättningstid – som vanligen används för att benämna den tid inom vilken arbeten för vattenverksamhet senast ska vara utförda respektive den tid inom vilken en miljöfarlig verksamhet ska ha satts igång – förs in i bestämmelsen.

Övervägandena finns i avsnitt 4.

24 kap. Tillståndets giltighet, omprövning m.m.

13 a § En tillståndshavare som har ett tillstånd till vattenverksamhet där arbetstiden enligt 22 kap. 25 § andra stycket har bestämts till en längre tid än tjugو år ska ansöka om omprövning av tillståndet i den del tillståndet avser återstående arbeten för vattenverksamhet.

Ansökan om omprövning ska första gången ha kommit in till tillståndsmyndigheten inom tjugو år från det att tillståndsdomen fått laga kraft. Därefter ska en ansökan om omprövning lämnas in vart tjugonde år till dess att arbetstiden löpt ut.

Vid omprövningen får tillståndsmyndigheten besluta om nya eller strängare villkor eller andra bestämmelser efter vad som är skäligt, så länge vattenverksamheten inte avsevärt försvåras.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om omprövning av tillstånd till arbeten för vattenverksamhet när en arbetstid som är längre än tjugو år har bestämts enligt 22 kap. 25 § andra stycket.

Av första stycket framgår att en tillståndshavare som har ett tillstånd till arbeten för vattenverksamhet där arbetstiden har bestämts till en längre tid

än tjugo år har en skyldighet att ansöka om omprövning av tillståndet, i den del tillståndet avser återstående arbeten för vattenverksamhet. Om tillståndshavaren inte ansöker om omprövning kan tillsynsåtgärder vidtas av tillsynsmyndigheten enligt 26 kap. Att den obligatoriska omprövningen endast omfattar den del av tillståndet som avser återstående arbeten för vattenverksamhet innebär att en omprövning enligt denna paragraf inte kommer att avse tillståndet i övrigt. Omprövningen syftar således bara till att se över de villkor och andra bestämmelser som gäller för de arbeten för vattenverksamhet som återstår i projektet.

Enligt *andra stycket* ska en ansökan om omprövning första gången ha kommit in till tillståndsmyndigheten inom tjugo år från det att tillståndsdomen fått laga kraft. Därefter, dvs. från den tidpunkt då den första ansökan om omprövning kom in, ska en ansökan om omprövning lämnas in vart tjugonde år till dess att arbetstiden har löpt ut. Bestämmelsen innebär inget hinder mot att den första omprövningen initieras innan de tjugo åren från lagakraftvunnen dom har passerat eller att efterföljande ansökningar lämnas in med tätare intervall än tjugo år.

Enligt *tredje stycket* får tillståndsmyndigheten vid en omprövning besluta om nya eller strängare villkor eller andra bestämmelser efter vad som är skäligt, så länge vattenverksamheten inte avsevärt försvåras. Med andra bestämmelser avses de bestämmelser i ett tillstånd som inte utgörs av villkor, t.ex. förordnanden och bemyndiganden för en tillsynsmyndighet att besluta om villkor av mindre betydelse. Att ändringar av villkor och andra bestämmelser inte får innebära att vattenverksamheten avsevärt försvåras inkluderar även sådana förändringar som i praktiken innebär att verksamheten inte längre rimligen kan bedrivas. Den närmare bedömningen av vad som kan anses vara skäligt bör göras i ljuset av att de verksamheter som kommer att bli föremål för den aktuella omprövningen redan vid tillståndsprövningen har bedömts tillgodose ett väsentligt samhällsintresse.

Övervägandena finns i avsnitt 5.

9.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1408) om ändring i miljöbalken

22 kap. Förfarandet vid mark- och miljödomstolarna i ansökningsmål

25 § En dom som innebär att tillstånd ges till en verksamhet ska i förekommande fall innehålla bestämmelser om

1. den tid som tillståndet ska gälla,
2. verksamhetens ändamål, läge, omfattning, säkerhet och tekniska utformning i övrigt,
3. tillsyn, besiktning och kontroll såsom utsläppskontroll med angivande av mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod,
4. skyldighet att betala ersättning eller att utföra skadeförebyggande åtgärder samt hur betalningen ska ske,
5. skyldighet att betala avgifter,
6. de villkor om utsläpp, begränsningsvärden och bästa möjliga teknik som

a) behövs för att anpassa tillämpningen av sådana föreskrifter om försiktighetsmått som har meddelats med stöd av denna balk, om föreskrifterna medger eller förutsätter en sådan anpassning, eller

b) annars behövs för att hindra eller begränsa skadlig påverkan på grund av föroreningar,

7. de villkor som behövs avseende hantering av kemiska produkter i verksamheten, om hanteringen kan medföra olägenheter för den yttre miljön,

8. de villkor som behövs om avfallshantering, återvinning och återanvändning, om hanteringen, återvinningen eller återanvändningen kan medföra olägenheter för den yttre miljön,

9. de villkor som behövs för att verksamheten inte ska medföra någon sådan försämring eller något sådant äventyr som avses i 5 kap. 4 § första stycket,

10. de villkor som behövs med avseende på hushållningen med mark, vatten och andra naturresurser,

11. de villkor som behövs med avseende på avhjälpande av miljöskada och ställande av säkerhet,

12. de villkor som behövs för att förebygga allvarliga kemikalieolyckor och begränsa följderna av dem för människors hälsa och miljön,

13. de villkor som i övrigt behövs för att skydda värdefulla natur- och kulturmiljöer eller för att förhindra annan skada på eller olägenhet för omgivningen,

14. den tid inom vilken anspråk i anledning av oförutsedda skador får framställas,

15. den förlust av vatten eller annat som en tillståndshavare enligt 31 kap. 22 och 23 §§ är skyldig att underkasta sig utan ersättning, och

16. rättegångskostnader.

Om tillståndet avser arbeten för vattenverksamhet, ska den tid *som* arbetena ska vara utförda *inom (arbetstid)* anges i domen. Denna tid får *överstiga* tio år *endast om arbetena utgör ett led i en verksamhet som tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse och av särskilda skäl inte kan slutföras inom tio år*. I fråga om miljöfarlig verksamhet ska den tid *som* verksamheten ska ha satts igång *inom (igångsättnings tid)* anges i domen.

Mark- och miljödomstolen får överlåta åt en tillsynsmyndighet att besluta om villkor av mindre betydelse.

Ytterligare bestämmelser om vad en dom i ett mål om vattenverksamhet och vattenanläggningar ska innehålla finns i 7 kap. 6 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

Efter förslag i prop. 2017/18:243 Vattenmiljö och vattenkraft och bet. 2017/18:CU31 har riksdagen beslutat om ändringar i paragrafen som ska träda i kraft den 1 januari 2029. Av författningstekniska skäl behöver därmed de ändringar i paragrafen som beskrivs i avsnitt 9.1 göras även i ändringsförfattningen.

9.3 Förslag till ändring i lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet

7 kap. Prövningen av viss vattenverksamhet

15 § På ansökan av länsstyrelse eller den avgiftsskyldige får mark- och miljödomstolen föreskriva den ändring av en bygdeavgift eller en allmän fiskeavgift som kan behövas med hänsyn till erfarenheterna av vattenverksamhetens verkningar eller till bestående hinder att utnyttja verksamheten i den avsedda omfattningen.

Frågan om ändring av en sådan avgift får även tas upp till prövning enligt 24 kap. 5, 13 *eller* 13 a § miljöbalken eller enligt 13 eller 14 § detta kapitel.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när ändringar av en bygdeavgift eller en allmän fiskeavgift ska göras.

I *andra stycket* görs ett tillägg som innebär att frågan om ändring av en sådan avgift får tas upp till prövning även i samband med en prövning enligt 24 kap. 13 a § miljöbalken.

Övervägandena finns i avsnitt 6.

Sammanfattning av promemorian Ändrade bestämmelser om arbetstid för vattenverksamhet

I promemorian lämnas lagförslag som syftar till att göra det möjligt att tillåta en arbetstid som överstiger tio år för utförande av arbeten för vattenverksamhet. Bestämmelsen föreslås begränsas till sådana arbeten som utgör ett led i verksamhet som tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse och av särskilda skäl inte kan slutföras inom tio år. Om arbetstiden bestäms till mer än tio år föreslås det att villkoren för återstående arbeten ska omprövas vart tjugonde år, i syfte att säkerställa att villkoren är aktuella om förändrade förhållanden inträffat eller ytterligare kunskap har tillförts ett mål eller ärende. Vid en samlad miljöbalksprövning föreslås att en arbetstid ska bestämmas för all vattenverksamhet som ingår i tillståndet, även om arbetet i praktiken sker i olika etapper. Som en följd av detta föreslås justeringar i reglerna om anspråk om ersättning för oförutsedda skador. Anspråk om ersättning för oförutsedd skada föreslås få framställas från det att tillståndsdomen fått laga kraft och senast tjugo år efter det att arbetstiden har löpt ut. Ett nytt anspråk på ersättning avseende samma skada föreslås få tas upp till prövning om det finns särskilda skäl att pröva saken på nytt. Bestämmelserna om konsekvenserna av att arbetstiden inte följs och om förlängning av arbetstiden föreslås inte ändras. Även fortsättningsvis gäller således att tillståndet förfaller om arbetstiden inte följs, att arbetstiden under vissa förutsättningar kan förlängas med högst tio år och att tillståndsmyndigheten i så fall kan föreskriva nya eller ändrade villkor efter vad som är skäligt. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2024.

Förslag till lag om ändring i miljöbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om miljöbalken

dels att 6 kap. 20 §, 16 kap. 13 §, 22 kap. 1 d och 25 §§ och 24 kap. 18 och 19 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 24 kap. 13 a, 18 a och 18 b §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

20 §¹

En specifik miljöbedömning ska göras i fråga om en verksamhet eller åtgärd som ska prövas

1. för ett tillstånd som avses i 7 kap. 28 a §, om det inte rör sig om brådskande åtgärder som är nödvändiga med hänsyn till skyddet mot allvarliga olägenheter för människors hälsa, eller

2. för ett tillstånd som avses i 17 kap., om verksamheten eller åtgärden kan antas medföra en betydande miljöpåverkan.

En specifik miljöbedömning krävs inte för en sådan prövning som avses i 24 kap. 3, 5, 10, 13 eller 14 §.

En specifik miljöbedömning krävs inte för en sådan prövning som avses i 24 kap. 3, 5, 10, 13, 13 a eller 14 §.

16 kap.

13 §²

Överklagbara domar och beslut om tillstånd, godkännande eller dispens enligt denna balk, om upphävande av skydd av områden enligt 7 kap. eller om tillsyn enligt 10 kap. eller i sådana frågor enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken, får överklagas av en ideell förening eller en annan juridisk person som

1. har till huvudsakligt ändamål att tillvarata naturskydds- eller miljöskyddsintressen,

2. inte är vinstdrivande,

3. har bedrivit verksamhet i Sverige under minst tre år, och

4. har minst 100 medlemmar eller på annat sätt visar att verksamheten har allmänhetens stöd.

Rätten att överklaga enligt första stycket gäller även om överklagandet enbart avser ett villkor eller en annan bestämmelse i domen eller beslutet och även om domen eller beslutet är resultatet av

Rätten att överklaga enligt första stycket gäller även om överklagandet enbart avser ett villkor eller en annan bestämmelse i domen eller beslutet och även om domen eller beslutet är resultatet av

¹ Senaste lydelse 2018:1407.

² Senaste lydelse 2018:1407.

en prövning enligt 22 kap. 26 §, 24 kap. 2, 3, 5, 7, 10 eller 13 § denna balk eller en prövning enligt 7 kap. 13, 14 eller 16 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Rätten att överklaga enligt första stycket gäller dock inte domar och beslut som rör Försvarmakten, Fortifikationsverket, Förvarets materielverk eller Förvarets radioanstalt.

en prövning enligt 22 kap. 26 §, 24 kap. 2, 3, 5, 7, 10, 13 eller 13 a § denna balk eller en prövning enligt 7 kap. 13, 14 eller 16 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Rätten att överklaga enligt första stycket gäller dock inte domar och beslut som rör Försvarmakten, Fortifikationsverket, Förvarets materielverk eller Förvarets radioanstalt.

Den som vill överklaga med stöd av första eller andra stycket ska göra det innan tiden för överklagande har gått ut för parterna och sakägarna.

22 kap.

Lydelse enligt 2022:1100

Föreslagen lydelse

1 d §

En ansökan om omprövning eller om tillstånd att ändra en verksamhet ska innehålla en redogörelse för alla tillståndsbestämmelser och villkor som gäller för verksamheten enligt tidigare tillstånd.

Om ansökan avser ett ändringstillstånd enligt 16 kap. 2 a §, ska ansökan också innehålla

1. de uppgifter som behövs för att bedöma om ett sådant ändrings-tillstånd är lämpligt, och
2. en avfallshanteringsplan för utvinningsavfall när en sådan krävs enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 15 kap. 40 §.

Om ansökan avser en omprövning enligt 24 kap. 13 a § ska den också innehålla en redogörelse för de arbeten som återstår för den tillståndsgivna vattenverksamheten.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

25 §³

En dom som innebär att tillstånd ges till en verksamhet ska i förekommande fall innehålla bestämmelser om

1. den tid som tillståndet ska gälla,
2. verksamhetens ändamål, läge, omfattning, säkerhet och tekniska utformning i övrigt,
3. tillsyn, besiktning och kontroll såsom utsläppskontroll med angivande av mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod,
4. skyldighet att betala ersättning eller att utföra skadeförebyggande åtgärder samt hur betalningen ska ske,

5. skyldighet att betala avgifter,
6. de villkor om utsläpp, begränsningsvärden och bästa möjliga teknik som

a) behövs för att anpassa tillämpningen av sådana föreskrifter om försiktighetsmått som har meddelats med stöd av denna balk, om föreskrifterna medger eller förutsätter en sådan anpassning, eller

b) annars behövs för att hindra eller begränsa skadlig påverkan på grund av föroreningar,

7. de villkor som behövs avseende hantering av kemiska produkter i verksamheten, om hanteringen kan medföra olägenheter för den yttre miljön,

8. de villkor som behövs om avfallshantering, återvinning och återanvändning, om hanteringen, återvinningen eller återanvändningen kan medföra olägenheter för den yttre miljön,

9. de villkor som behövs för att verksamheten inte ska medföra någon sådan försämring eller något sådant äventyr som avses i 5 kap. 4 § första stycket,

10. de villkor som behövs med avseende på hushållningen med mark, vatten och andra naturresurser,

11. de villkor som behövs med avseende på avhjälpande av miljöskada och ställande av säkerhet,

12. de villkor som behövs för att förebygga allvarliga kemikalieolyckor och begränsa följderna av dem för människors hälsa och miljön,

13. de villkor som i övrigt behövs för att skydda värdefulla natur- och kulturmiljöer eller för att förhindra annan skada på eller olägenhet för omgivningen,

14. den tid inom vilken anspråk i anledning av oförutsedda skador får framställas,

15. den förlust av vatten eller annat som en tillståndshavare enligt 31 kap. 22 och 23 §§ är skyldig att underkasta sig utan ersättning, och

16. rättegångskostnader.

Om tillståndet avser arbeten för vattenverksamhet, ska den tid *inom vilken* arbetena ska vara utförda anges i domen. Denna tid får *vara högst* tio år. I fråga om miljöfarlig verksamhet ska *det i domen* anges den tid *inom vilken* verksamheten ska ha satts igång.

Om tillståndet avser arbeten för vattenverksamhet, ska den tid *som* arbetena ska vara utförda *inom (arbetstid)* anges i domen. Denna tid får *överstiga* tio år *endast om arbetena utgör ett led i en verksamhet som tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse och av särskilda skäl inte kan slutföras inom tio år*. I fråga om miljöfarlig verksamhet ska den tid *som* verksamheten ska ha satts igång *inom (igångsättningsstid)* anges *i domen*.

Mark- och miljödomstolen får överlåta åt en tillsynsmyndighet att besluta villkor av mindre betydelse.

Ytterligare bestämmelser om vad en dom i ett mål om vattenverksamhet och vattenanläggningar ska innehålla finns i 7 kap. 6 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

24 kap.*13 a §*

En tillståndshavare som har ett tillstånd till vattenverksamhet där arbetstiden enligt 22 kap. 25 § andra stycket har bestämts till en längre tid än tio år ska ansöka om omprövning av tillståndet i den del tillståndet avser återstående arbeten för vattenverksamhet.

Ansökan om omprövning ska första gången ha kommit in till tillståndsmyndigheten inom tjugو år från det att tillståndsdomen fått laga kraft. Därefter ska en ansökan om omprövning lämnas in vart tjugonde år till dess att arbetstiden löpt ut.

Vid omprövningen får tillståndsmyndigheten besluta om nya eller strängare villkor eller andra bestämmelser efter vad som är skäligt, så länge vattenverksamheten inte avsevärt försvåras.

18 §

Om en vattenverksamhet eller en vattenanläggning, som har utförts i enlighet med ett tillstånd enligt denna balk, medför skador som inte förutsågs av mark- och miljödomstolen när tillståndet meddelades, får den skadelidande framställa anspråk på ersättning enligt 31 kap.

Om fråga är om betydande skador för enskild eller för något allmänt intresse, får begäras sådana ändringar på verksamhetsutövarens bekostnad av vattenverksamheten eller vattenanläggningen som, utan att medföra skador för tredje man eller väsentliga olägenheter för tillståndshavaren, är ägnade att förebygga eller minska framtida skador. I fråga om allmänna intressen förs talan av Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kammarkollegiet, länsstyrelse eller kommun.

Anspråk på grund av oförutsedda skador ska för att få tas upp till prövning framställas till mark- och miljödomstolen inom fem år eller den längre tid, högst tjugو år, som kan ha bestämts i samband med tillståndet. Tiden räknas från utgången av den av domstolen bestämda tiden inom vilken arbetena ska vara utförda.

Vid skada som avses i 7 kap. 7 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet

utgår tiden för framställan dock aldrig tidigare än två år från det att skadan uppkom.

Bestämmelserna i preskriptionslagen (1981:130) gäller inte anspråk enligt denna paragraf.

18 a §

Anspråk enligt 18 § ska för att få tas upp till prövning framställas till mark- och miljödomstolen inom fem år eller den längre tid, högst tjugo år, som kan ha bestämts i samband med tillståndet. Tiden räknas från utgången av arbetstiden.

Om arbetstiden enligt 22 kap. 25 § andra stycket har bestämts till en längre tid än tio år, får anspråk på grund av oförutsedd skada framställas från det att tillståndsdomen fått laga kraft och senast tjugo år efter det att arbetstiden löpt ut. Ett nytt anspråk på ersättning avseende samma skada får tas upp till prövning om det finns särskilda skäl att pröva saken på nytt.

Vid skada som avses i 7 kap. 7 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet utgår tiden för framställan dock aldrig tidigare än två år från det att skadan uppkom.

18 b §

Bestämmelserna i preskriptionslagen (1981:130) ska inte tillämpas på anspråk enligt 18 a §.

19 §

En framställan som avses i 18 § ska vara skriftlig och ges in till mark- och miljödomstolen i tre exemplar. Ett exemplar ska delges tillståndshavaren.

Anspråket prövas före eller efter utgången av den tid som gäller för framställan. För förfarandet gäller det som sägs om förfarandet i stämningssmål i 7 kap. 8–12 §§ lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Dessutom tillämpas 22 kap. 23 § samt 28 § andra och tredje styckena.

En framställan som avses i 18 och 18 a §§ ska vara skriftlig och ges in till mark- och miljödomstolen i tre exemplar. Ett exemplar ska delges tillståndshavaren.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1408) om ändring i miljöbalken

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 22 kap. 25 § miljöbalken i stället för lydelsen enligt lagen (2018:1408) om ändring i miljöbalken ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt 2018:1408

Föreslagen lydelse

22 kap.

25 §

En dom som innebär att tillstånd ges till en verksamhet ska i förekommande fall innehålla bestämmelser om

1. den tid som tillståndet ska gälla,
2. verksamhetens ändamål, läge, omfattning, säkerhet och tekniska utformning i övrigt,
3. tillsyn, besiktning och kontroll såsom utsläppskontroll med angivande av mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod,
4. skyldighet att betala ersättning eller att utföra skadeförebyggande åtgärder samt hur betalningen ska ske,
5. skyldighet att betala avgifter,
6. de villkor om utsläpp, begränsningsvärden och bästa möjliga teknik som
  - a) behövs för att anpassa tillämpningen av sådana föreskrifter om försiktighetsmått som har meddelats med stöd av denna balk, om föreskrifterna medger eller förutsätter en sådan anpassning, eller
  - b) annars behövs för att hindra eller begränsa skadlig påverkan på grund av föroreningar,
7. de villkor som behövs avseende hantering av kemiska produkter i verksamheten, om hanteringen kan medföra olägenheter för den yttre miljön,
8. de villkor som behövs om avfallshantering, återvinning och återanvändning, om hanteringen, återvinningen eller återanvändningen kan medföra olägenheter för den yttre miljön,
9. de villkor som behövs för att verksamheten inte ska äventyra möjligheterna att följa en miljökvalitetsnorm som avser vattenmiljön eller försämra vattenmiljön i strid med ett försämringsförbud i en sådan norm,
10. de villkor som behövs med avseende på hushållningen med mark, vatten och andra naturresurser,
11. de villkor som behövs med avseende på avhjälpande av miljöskada och ställande av säkerhet,
12. de villkor som behövs för att förebygga allvarliga kemikalieolyckor och begränsa följderna av dem för människors hälsa och miljön,
13. de villkor som i övrigt behövs för att skydda värdefulla natur- och kulturmiljöer eller för att förhindra annan skada på eller olägenhet för omgivningen,
14. den tid inom vilken anspråk i anledning av oförutsedda skador får framställas, och
15. rättegångskostnader.

Bilaga 2

Om tillståndet avser arbeten för vattenverksamhet, ska den tid *inom vilken* arbetena ska vara utförda anges i domen. Denna tid får *vara högst* tio år. I fråga om miljöfarlig verksamhet ska *det i domen* anges den tid *inom vilken* verksamheten ska ha satts igång.

Om tillståndet avser arbeten för vattenverksamhet, ska den tid *som* arbetena ska vara utförda *inom (arbetstid)* anges i domen. Denna tid får *överstiga* tio år *endast om arbetena utgör ett led i en verksamhet som tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse och av särskilda skäl inte kan slutföras inom tio år*. I fråga om miljöfarlig verksamhet ska den tid *som* verksamheten ska ha satts igång *inom (igångsättningstid)* anges i *domen*.

Mark- och miljödomstolen får överlåta åt en tillsynsmyndighet att besluta villkor av mindre betydelse.

Ytterligare bestämmelser om vad en dom i ett mål om vattenverksamhet och vattenanläggningar ska innehålla finns i 7 kap. 6 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

Förslag till lag om ändring i lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 7 och 15 §§ lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

7 §¹

Fastställs bestämmelser om innehållande och tappning av vatten för att under osedvanliga förhållanden tillgodose säkerheten hos en vattenanläggning och kan de skador som följer om bestämmelserna utnyttjas inte lämpligen uppskattas på förhand, får mark- och miljödomstolen skjuta upp frågan om ersättning.

Anspråk på grund av skada som avses i första stycket prövas på det sätt som föreskrivs i 24 kap. 18 § miljöbalken.

Mark- och miljödomstolen får skjuta upp frågan om ersättning till följd av bestämmelser om innehållande och tappning av vatten för att under osedvanliga förhållanden tillgodose säkerheten hos en vattenanläggning om skadorna inte lämpligen kan uppskattas på förhand.

Anspråk på grund av skada som avses i första stycket prövas på det sätt som föreskrivs i 24 kap. 18 och 18 a § första stycket miljöbalken.

15 §²

På ansökan av länsstyrelse eller den avgiftsskyldige får mark- och miljödomstolen föreskriva den ändring av en bygdeavgift eller en allmän fiskeavgift som kan behövas med hänsyn till erfarenheterna av vattenverksamhetens verkningar eller till bestående hinder att utnyttja verksamheten i den avsedda omfattningen.

Frågan om ändring av en sådan avgift får även tas upp till prövning i samband med en omprövning enligt 24 kap. 5 eller 13 § miljöbalken eller enligt 13 eller 14 § detta kapitel.

Frågan om ändring av en sådan avgift får även tas upp till prövning i samband med en omprövning enligt 24 kap. 5, 13 eller 13 a § miljöbalken eller enligt 13 eller 14 § detta kapitel.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

¹ Senaste lydelse 2018:1421.

² Senaste lydelse 2018:1421.

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över promemorians förslag kommit in från Göteborgs kommun, Kammarkollegiet, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Kalmar län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Uppsala län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Malmö kommun, Nacka tingsrätt (mark- och miljödomstolen), Naturvårdsverket, Sjöfartsverket, Svea hovrätt (Mark- och miljööverdomstolen), Svensk Kärnbränslehantering AB, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Kommuner och Regioner, Trafikverket, Umeå tingsrätt (mark- och miljödomstolen) och Östhammars kommun.

Följande remissinstanser har meddelat att de avstår från att lämna svar eller att de inte har några synpunkter: Gnesta kommun, Havs- och vattenmyndigheten, Järfälla kommun, Länsstyrelsen i Hallands län, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Mjölby kommun, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Norrtälje kommun, Statens geotekniska institut, Strålsäkerhetsmyndigheten och Uppsala kommun.

Svar har inte kommit in från följande remissinstanser: Arvidsjaur kommun, Bodens kommun, Falkenbergs kommun, Gällivare kommun, Hallsbergs kommun, Härnösands kommun, Karlskoga kommun, Kiruna kommun, Lantbrukarnas riksförbund, Linköpings kommun, Luleå kommun, Miljöorganisationernas Kärnavfallsgranskning, Miljörörelsens kärnavfallssektariat, Naturskyddsföreningen, Nyköpings kommun, Oskarshamns kommun, Piteå kommun, Svemin AB, Strängnäs kommun, Strömstads kommun, Tanums kommun, Tidaholms kommun, Torsby kommun, Urberggruppen, Växjö kommun, Ängelholms kommun och Östersunds kommun.